



ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Οικοτουρισμός: Εξέλιξη και Προοπτικές Ανάπτυξης στην Ελλάδα»

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΣΤΥΛΙΑΝΗ ΤΣΙΩΝΑ
ΑΛΙΚΗ ΤΣΑΓΚΡΩΝΗ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

ΠΑΤΡΑ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	4
1.1 Εναλλακτικός τουρισμός	4
1.2 Μορφές εναλλακτικού τουρισμού	6
1.2.1 Αγροτουρισμός	6
1.2.2 Αθλητικός τουρισμός αναψυχής	11
1.2.3 Πολιτιστικός τουρισμός	12
1.2.4 Θαλάσσιος τουρισμός	13
1.2.5 Φυσιολατρικός τουρισμός	14
1.2.6 Γαστρονομικός τουρισμός	15
1.2.7 Τουρισμός υγείας και ευεξίας	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΓΕΝΙΚΑ	17
2.1 Οικοτουρισμός, ορισμός, σκοπός	17
2.2 Οικοτουρισμός: Τουρισμός για τη φύση	19
2.3 Γιατί η Ελλάδα πρέπει να στραφεί στον οικοτουρισμό	23
2.4 Τουριστική ανάπτυξη, νέες αντιλήψεις και οικοτουρισμός	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ	32
3.1 Υπάρχουσα κατάσταση οικοτουρισμού στην Ελλάδα	32
3.2 Συμβολή ορθής οικοτουριστικής ανάπτυξης	37
3.3 Επίτευξη οικοτουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	46
4.1 Οικοτουρισμός στο Πήλιο	46

4.1.1 Οικότοποι στο Πήλιο	48
4.1.2 Τα μονοπάτια του Πηλίου	50
4.2 Δάσος Δαδιάς – Οικοτουριστικό Κέντρο Δαδιάς	51
4.3 Οικοτουρισμός Βίτσι – Εταιρεία Οικοτουρισμού Βιτσίου	54
4.4 Οικοτουρισμός στην Κρήτη	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

59

5.1 Αγορά και οικοτουρισμός	59
5.2 Η ζήτηση του οικοτουρισμού στην Ελλάδα	62
5.3 Οικονομικά οφέλη από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού	67
5.4 Προσδοκώμενα αποτελέσματα	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

73

6.1 ΕΣΠΑ 2007-2013	73
6.2 Προγράμματα καινοτομίας περιφέρειας Πελοποννήσου	77
6.3 Δράσεις του ΕΟΤ	79
6.4 Το δίκτυο Natura 2000	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

86

7.1 Συμπεράσματα	86
7.2 Προτάσεις	87
7.3 Προτάσεις WWF	90
7.4 Οικοσυμβουλές	91

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 Εναλλακτικός τουρισμός

Η συγκεκριμένη εργασία έχει ως σκοπό την ανάλυση μιας εναλλακτικής μορφής τουρισμού, και συγκεκριμένα του οικοτουρισμού, στον Ελλαδικό χώρο. Ωστόσο, για την καλύτερη κατανόηση του οικοτουρισμού, είναι απαραίτητη η ανάλυση και παρουσίαση της έννοιας και των μορφών του εναλλακτικού τουρισμού.

Εναλλακτικός τουρισμός εκτός από τη συμβολική έννοια που έχει αποκτήσει ως μορφή τουρισμού, της οποίας τα κύρια χαρακτηριστικά είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με τη φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή των κοσμικών παραλιών ή ο συνδυασμός των διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας, αναφέρεται σε κάθε ειδική μορφή τουρισμού, η οποία προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα, συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτιστικής

κληρονομιάς και τέλος προσφέρει λύσεις σε προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι πάρα πολλές σε αριθμό και η έμφαση στην παρούσα εργασία είναι στον οικοτουρισμό. Ωστόσο, ενημερωτικά αναφέρουμε ορισμένες από τις κυρίες μορφές εναλλακτικού τουρισμού και στο επόμενο κεφάλαιο η ανάλυση στρέφεται αποκλειστικά στον οικοτουρισμό:

- Αγροτουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός
- Ορειβατικός και ο περιπατητικός τουρισμός
- Εκπαιδευτικός-πολιτιστικός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας
- Αθλητικός τουρισμός
- Χειμερινός τουρισμός
- Παράκτιος, παραλίμιος, παραποτάμιος, θαλάσσιος τουρισμός και ο τουρισμός των υγροβιότοπων
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Αστικός τουρισμός

Είναι φανερό ότι οι μορφές αυτές δεν μπορούν να αντικαταστήσουν το μαζικό τουρισμό, με την έννοια του παραθαλάσσιου μαζικού τουρισμού. Ωστόσο δρουν συμπληρωματικά προς αυτόν, συμβάλλοντας, κατά κύριο λόγο, στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών της περιφέρειας (Σφακιανάκης, 2000).

1.2 Μορφές εναλλακτικού τουρισμού

Παρακάτω θα παραθέσουμε και θα αναλύσουμε μερικές από τις κύριες και ευρέως γνωστές και διαδεδομένες μορφές εναλλακτικού τουρισμού.

1.2.1 Αγροτουρισμός

Αγροτουρισμός ονομάζεται η εναλλακτική εκείνη μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε μη τουριστικά κορεσμένες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους οικοδεσπότες όσο και στους φιλοξενούμενους των περιοχών αυτών να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες.

Ως δραστηριότητα αναπτύσσεται από τους μόνιμους κατοίκους των περιοχών του πρωτογενούς τομέα, οι οποίοι χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος. Τα κύρια χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι:

- Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους και την πανίδα και τη χλωρίδα των εκάστοτε περιοχών. Αγροτικές περιοχές που περιλαμβάνουν υδροβιότοπους μπορούν να συνδυάσουν την αγροτουριστική δραστηριότητα με το λεγόμενο «τουρισμό των υδροβιοτόπων» (παρατήρηση χλωρίδας και πανίδας, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κ.τ.λ.).
- Η επαφή και η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων, η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις κ.τ.λ.
- Η προσφορά διαφοροποιημένων, υψηλής ποιότητας τουριστικών προϊόντων (π.χ. προσφορά βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων, προϊόντων προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης, προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης)
- Η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτές
- Η άσκηση παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο (ορειβασία, πεζοπορία, ανεμόπτερο πλαγιάς κ.τ.λ.).

Τα είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων είναι τα εξής:

- Μικρές ξενοδοχειακές μονάδες - ξενώνες
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια στα σπίτια αγροτικών οικογενειών
- Ανεξάρτητες αγροτικές κατοικίες παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (που εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον).
- Κάμπινγκ σε αγροκτήματα, τα οποία δεν είναι διαδεδομένα στην Ελλάδα σε αντίθεση με ορισμένες περιοχές της Ευρώπης.

Όπως είναι φανερό, η απαιτούμενη υποδομή του αγροτουρισμού είναι μικρής κλίμακας, συγκρινόμενη με εκείνη του μαζικού τουρισμού. Ο αγροτουρισμός δεν απαιτεί εξελιγμένη τουριστική υποδομή, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια της ανάπτυξής του. Παράλληλα, η προσφορά των αγροτικών προϊόντων είναι άφθονη, καθώς αυτά είναι κατά κύριο λόγο ελεύθερα αγαθά (αέρας, νερό, φύση).

Τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, συνοψίζονται στα εξής:

- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πλεονέκτημα

αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η δημιουργία των θέσεων αυτών εργασίας είναι καθοριστική για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών.

- Η δημιουργία υποδομών ήπιας κλίμακας, οι οποίες εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον και συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μόνιμων κατοίκων.
- Η προώθηση των γεωργικών παραδοσιακών προϊόντων στην αγορά και η αύξηση των εσόδων των ατόμων που ασχολούνται με το γεωργικό τομέα
- Ο αγροτουρισμός αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυνατότητας συνδυασμού της περιφερειακής ανάπτυξης και της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ο αγροτουρισμός, ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα τις

τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστό, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

Ιστορικά η πρώτη εμφάνιση του τουρισμού υπαίθρου και του αγροτουρισμού τοποθετείται το 19^ο αιώνα, όταν ο τότε αστικός πληθυσμός πραγματοποιούσε εκδρομές με τους ατμοκίνητους σιδηρόδρομους. Το είδος αυτό του τουρισμού ίσως είναι γνωστό σε πολλούς από εμάς από τα μυθιστορήματα της ρομαντικής περιόδου και τις αντίστοιχες ταινίες.

Όμως ο αγροτουρισμός ως συγκροτημένη εναλλακτική μορφή τουρισμού, εμφανίζεται για πρώτη φορά τη δεκαετία του '60 στις Η.Π.Α. (Farm /ranch tourism). Στη χώρα μας, οι πρώτες μορφές αγροτουριστικής δραστηριότητας έλαβαν χώρα το 1984, με την ίδρυση των πρώτων γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών (Πέτρα Λέσβου, Αμπελάκια, Αράχωβα, Μαστιχοχώρια Χίου).

Τα άτομα που επιλέγουν την εναλλακτική αυτή μορφή του τουρισμού, αλλά και τον οικοτουρισμό, είναι άτομα που αναζητούν στις διακοπές τους τη φόρμουλα των «3Φ» (Φύση - Φιλία - Φιλοξενία) και απορρίπτουν ή δεν νιώθουν ότι τους εκφράζει εκείνη των «3S» (Sun - sea - sand) του μαζικού τουρισμού, όπως αυτή έχει εξελιχθεί στις μέρες μας.

Τα άτομα αυτά τις περισσότερες φορές έχουν συγκεκριμένα ενδιαφέροντα (φυσιολάτρες, παρατηρητές πουλιών, γλωρίδας και πανίδας ορειβάτες κ.ά.), και είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένα στα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα.

Όταν η ανάπτυξη του αγροτουρισμού δεν είναι συμβατή με τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης, έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις αναφέρονται:

- Στην άναρχη και υπέρμετρη ανάπτυξή του σε βάρος της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, που προκαλεί υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών.
- Στον κίνδυνο ανάπτυξης του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές εις βάρος της αγροτικής ζωής. Στην πράξη έχει παρατηρηθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις εγκαταλείπονται οι αγροτικές εργασίες προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους.
- Στην αλλοίωση του πολιτισμικού χαρακτήρα των αγροτικών περιοχών στις περιπτώσεις που ο αγροτουρισμός ακολουθήσει τα γνωστά αναπτυξιακά τουριστικά "πρότυπα" των περασμένων δεκαετιών (Σφακιανάκης, 2000).

1.2.2 Αθλητικός τουρισμός αναψυχής

Η μορφή του τουρισμού που ενθαρρύνει τη συμμετοχή του επισκέπτη σε εμπειρίες που συνδέονται με τον αθλητισμό για λόγους αναψυχής. Οι αθλητικές δραστηριότητες αναψυχής μπορούν να αναπτύσσονται:

- στη θάλασσα (π.χ. καταδύσεις αναψυχής, θαλάσσιο σκι, θαλάσσιο αλεξίπτωτο, ιστιοσανίδα, αετοσανίδα, κολύμβηση, θαλάσσιο έλκθρο, λοιπά θαλάσσια αθλήματα).
- σε λίμνες – ποτάμια (π.χ. κανόε – καγιάκ, rafting κ.ά).
- σε ορεινές, ημιορεινές, πεδινές ή / και αστικές και ημιαστικές περιοχές (π.χ. χιονοδρομικό σκι, χιονοσανίδα, ορειβασία, αναρρίχηση, ποδήλατο βουνού, αλεξίπτωτο πλαγιάς, διάβαση φαραγγιών - δασών, τουρισμός άγριας ζωής, ποδηλασία πόλης, ιππασία, μίνι-γκολφ κ.ά.).

1.2.3 Πολιτιστικός τουρισμός

Η μορφή του τουρισμού που ενθαρρύνει τη συμμετοχή του επισκέπτη σε εμπειρίες που συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά και την κατανόηση των χαρακτηριστικών του εκάστοτε προορισμού ως πολιτισμικού συνόλου. Περιλαμβάνονται όλα τα τουριστικά ταξίδια που έχουν ως κύριο σκοπό την άσκηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Διακρίνονται τρεις (3) επιμέρους αγορές πολιτιστικού τουρισμού:

- Ταξίδια μελέτης ως εμπειρία μάθησης: περιηγητικά ταξίδια για τη σε βάθος γνωριμία με την πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου.
- Ταξίδια τέχνης ως ψυχαγωγική εμπειρία και κοινωνική καταξίωση. Πρόκειται για ταξίδια με σκοπό την παρακολούθηση καλλιτεχνικών παραστάσεων, την επίσκεψη εικαστικών εκθέσεων και τη συμμετοχή σε φεστιβάλ.
- Ταξίδια συμμετοχικής καλλιτεχνικής δημιουργίας ως εμπειρία ολοκλήρωσης (ζωγραφική, χορός, φωτογραφία, μαγειρική, χειροτεχνία κ.λπ.).

Το ταξίδι γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό με κύριους πόλους έλξης τους αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, μουσεία, εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, παραδοσιακή αρχιτεκτονική, αναβίωση παραδοσιακών εθίμων, οικοτεχνία, χειροτεχνία, καθώς και μελέτη του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

1.2.4 Θαλάσσιος τουρισμός

Η μορφή του τουρισμού που ενθαρρύνει τη συμμετοχή του επισκέπτη σε εμπειρίες που συνδέονται με το θαλάσσιο (marine) και το παράκτιο (coastal) περιβάλλον. Κατά κανόνα αφορά σε δραστηριότητες που συνδέονται με θαλάσσιες περιηγήσεις και δραστηριότητες (π.χ.

κρουαζιέρες με κρουαζιερόπλοια ή άλλα επαγγελματικά σκάφη αναψυχής, ιστιοπλοΐα, yachting-motor boat-sailing boat κ.ά.).

1.2.5 Φυσιολατρικός τουρισμός

Η μορφή του τουρισμού που ενθαρρύνει τη συμμετοχή του επισκέπτη σε εμπειρίες που συνδέονται με το φυσικό περιβάλλον εξαιρουμένων των αστικών, των θαλάσσιων και των παράκτιων περιοχών. Οι κυριότερες επιμέρους μορφές που ανήκουν στη συγκεκριμένη κατηγορία είναι ενδεικτικά:

- Ο φυσιολατρικός τουρισμός που αναπτύσσεται στις χαρακτηριζόμενες «φυσικές» περιοχές με σκοπό να αποκτήσουν γνώσεις για τη φύση οι τουρίστες.
- Ο τουρισμός παρατήρησης χλωρίδας και πανίδας που αναπτύσσεται σε περιοχές που διαθέτουν άξια παρατήρησης χλωρίδα ή πανίδα.
- Ο περιπατητικός τουρισμός που αναπτύσσεται στα περιπατητικά μονοπάτια της υπαίθρου.
- Ο περιηγητικός τουρισμός όταν η περιήγηση ή η εκδρομή γίνεται στην ύπαιθρο. Η μορφή αυτή συνδέεται και με τον αθλητικό τουρισμό που αναπτύσσεται σε λίμνες – ποτάμια, ορεινές, ημιορεινές, πεδινές και ημιαστικές περιοχές.

1.2.6 Γαστρονομικός τουρισμός

Η μορφή του τουρισμού που ενθαρρύνει τη συμμετοχή του επισκέπτη σε εμπειρίες που συνδέονται με την τοπική κουζίνα και την ανάδειξη της ιδιαίτερης γαστρονομικής ταυτότητας μιας συγκεκριμένης περιοχής. Οι κυριότερες επιμέρους ενέργειες που ανήκουν στη συγκεκριμένη κατηγορία είναι ενδεικτικά:

- Διακριτή ενσωμάτωση της τοπικής κουζίνας στα προσφερόμενα εδέσματα.
- Δημιουργία ή/και διάχυση γαστρονομικών και οινοτουριστικών διαδρομών.
- Επισκέψεις σε μονάδες και εργαστήρια παραγωγής και μεταποίησης τοπικών προϊόντων (παραδοσιακά ελαιολιβεύματα, αγροκτήματα, αμπελουργικές ζώνες, οινοποιεία, εργαστήρια κ.λπ.).
- Γευσιγνωσία.
- Εκπαιδευτικές ξεναγήσεις.
- Ειδικές εκθέσεις μόνιμου χαρακτήρα.
- Εφαρμογές εικονικής περιήγησης.
- Ψυχαγωγικές εκδηλώσεις.

1.2.7 Τουρισμός υγείας και ευεξίας

Η μορφή αυτή απευθύνεται σε επισκέπτες που επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με υπηρεσίες πρόληψης, διατήρησης ή βελτίωσης της υγείας τους μέσω προγραμμάτων ολικής αναζωογόνησης και χαλάρωσης σε σωματικό, πνευματικό και συναισθηματικό επίπεδο. Η μορφή αυτή αφορά ακόμη σε επισκέπτες ο οποίοι ανήκουν στην κατηγορία των ΑΜΕΑ και συγκεκριμένα άτομα με κινητικά προβλήματα, με προβλήματα όρασης ή ακοής, άτομα τρίτης ηλικίας κ.λπ.. Ζητούμενο εδώ είναι η διασφάλιση υποδομών και συνθηκών προσβασιμότητας για διάφορες κατηγορίες ΑΜΕΑ στις εναλλακτικές τουριστικές δραστηριότητες (Σταθόπουλος, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΓΕΝΙΚΑ

2.1 Οικοτουρισμός, ορισμός, σκοπός

Έχοντας παρουσιάσει τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, η προσοχή μας πλέον στρέφεται στον οικοτουρισμό, που αποτελεί και το θέμα αυτής της πτυχιακής εργασίας. Έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί πολυάριθμοι ορισμοί για τον οικοτουρισμό και ο καθένας διέπεται από διαφορετικά χαρακτηριστικά. Αυτός όμως που επικράτησε περισσότερο είναι ο εξής:

«Οικοτουρισμός είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται σε οικολογικά αξιόλογες περιοχές, δεν υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής, προωθεί την προστασία και διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος – σύμφωνα με νομικά ή άλλου τύπου αποτελεσματικά μέτρα – ενώ ταυτόχρονα διατηρεί την συνοχή του κοινωνικού ιστού». (Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού, 2002)

Η IUCN στην προσπάθεια να οριοθετήσει την έννοια του οικοτουρισμού, τον ορίζει ως: *«το περιβαλλοντικά υπεύθυνο ταξίδι και η επίσκεψη σε σχετικά ανενόχλητες φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και*

εκτίμηση της φύσης (και των πολιτισμικών στοιχείων - του παρόντος και του παρελθόντος) και το οποίο προάγει τη διατήρηση, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει χρήσιμα ενεργή κοινωνικό – οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού».

Ο οικοτουρισμός ακολουθεί τις βιώσιμες αρχές του τουρισμού και έχει κυρίως σκοπό:

1. να συμβάλει ενεργά στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, να περιλαμβάνει τις τοπικές και γηγενείς κοινότητες στον προγραμματισμό του, την ανάπτυξη και λειτουργία που συμβάλλουν στην ευημερία τους, να ερμηνεύει τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του προορισμού στον επισκέπτη,
2. να παραχωρεί καλύτερες υπηρεσίες στους ανεξάρτητους ταξιδιώτες, καθώς επίσης και στους οργανωμένους, για τις μικρές ομάδες μεγέθους.

Ο οικοτουρισμός είναι βιώσιμος τουρισμός, που ακολουθεί τις σαφείς διαδικασίες που:

1. εξασφαλίζουν την προγενέστερη ενημερωμένη συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων, μέσα από ίση, ενεργή και αποτελεσματική συμμετοχή,
2. προάγουν την όλη διαδικασία για τους γηγενείς λαούς και την τοπική κοινότητα να ελέγχουν και να διατηρήσουν τα ιδιαίτερα στοιχεία συμπεριφοράς και κουλτούρας.

2.2 Οικοτουρισμός: Τουρισμός για τη φύση

Οικοτουρισμός είναι ο τουρισμός που αξιοποιεί και κατευθύνεται σε περιοχές που δεν έχουν επηρεαστεί ή καταστραφεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες (Ecotourism Society, Η.Π.Α.) Έτσι, συμβάλλει στην προστασία της φύσης και στην ποιότητα ζωής των τοπικών πληθυσμών. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, ο οικοτουρισμός θα κερδίσει σημαντικό έδαφος τα επόμενα χρόνια. «Πρωτοπόρος» του οικοτουρισμού θεωρείται ο Alexander von Humboldt, ο οποίος γεννήθηκε στο Βερολίνο, στις 14 Σεπτεμβρίου 1769 και πέθανε το 1859. Ο Δαρβίνος τον χαρακτήριζε ως «τον μεγαλύτερο ερευνητή-ταξιδευτή που έζησε ποτέ».

Στην Ελλάδα έχουν ήδη γίνει πολλές προσπάθειες αξιοποίησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός) σε διάφορες περιοχές (Πρέσπες, Πήλιο, Λέσβος, Μάνη, Έβρος, Κρήτη κ.α.) Ο οικοτουρισμός και γενικά ο ήπιος τουρισμός πρέπει να εντάσσονται

σε μια ολοκληρωμένη περιβαλλοντική πολιτική. Η στρατηγική προστασίας πρέπει να υπακούει στους κανόνες της οικοανάπτυξης, σύμφωνα με τους οποίους οι βασικές ανάγκες του ανθρώπου και οι εύλογες πολιτισμικές του επιθυμίες πρέπει να ικανοποιούνται χωρίς να εξαντλούνται οι φυσικοί πόροι και χωρίς να καταστρέφονται τα οικοσυστήματα. Μια τέτοια πολιτική προϋποθέτει επιστημονική προετοιμασία, αξιολόγηση, προτεραιότητες και συντονισμό. Στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού τα τελευταία χρόνια, έχει συμβάλει άμεσα και η τάση φυγής των κατοίκων των μεγάλων πόλεων προς την ύπαιθρο για μικρά ή μεγάλα χρονικά διαστήματα. Αξίζει να ταξιδεύουμε στην Ελλάδα για να βρεθούμε κοντά στα δαντελωτά ακρογιάλια της, στις δασωμένες πλαγιές, στα παραδοσιακά μονοπάτια, στους ορεινούς οικισμούς, στις λίμνες, στα ποτάμια, στα σπήλαια, στους Εθνικούς Δρυμούς, στους υγροτόπους, στους γαλάζιους βυθούς του Αιγαίου.

Το έντονο ανάγλυφο, οι γεωμορφολογικοί σχηματισμοί, το πολύμορφο του τοπίου και το ευρύ φάσμα υψομετρικών διαφορών διαμορφώνουν αναρίθμητες μαγικές εικόνες και μεγάλη ποικιλία βιοτόπων σπάνιας ομορφιάς. Σε συνδυασμό δε με τη γεωγραφική θέση και το κλιματικό περιβάλλον, δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες, όπου αναπτύσσεται πολυποίκιλη και μοναδική χλωρίδα, πλούσια και σπάνια πανίδα (αμφιβίων, ερπετών, πουλιών, θηλαστικών, ασπόνδυλων). Όλα αυτά

παρέχουν πολυάριθμες ευκαιρίες παρατήρησης, θαυμασμού και απόλαυσης του τοπίου και της άγριας ζωής. Η δασική βλάστηση, έτσι καθώς ξεδιπλώνεται από τις παραλιακές περιοχές μέχρι την αλπική ζώνη και από την Κρήτη ως τη Ροδόπη, με το πολυάριθμο των ειδών της και το πολυποίκιλο των μορφών, δομών και εναλλαγών των χρωματισμών της, αποτελεί αντικείμενο μελέτης, παρατήρησης, θαυμασμού και αναψυχής.

Η ποικιλία της χλωρίδας της χώρας μας είναι πλούσια. Αριθμεί περισσότερα από 6.000 είδη, το 1/10 των οποίων είναι ενδημικά και κατατάσσει τη χώρα μας στη δεύτερη θέση από άποψη βιοποικιλότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Πρόκειται για ένα πολύτιμο φυσικό κεφάλαιο, μια ανεκτίμητη φυσική κληρονομιά, όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη. Μεταξύ των βιοτόπων. Ξεχωριστή θέση κατέχουν οι υγροβιότοποι. Πάνω από 400 λίμνες, λιμνοθάλασσες, έλη, υγρολίβαδα, εκβολές ποταμών και κάθε είδους υγροτοπικές εκτάσεις, πρόσκαιρες ή μόνιμες, φυσικές ή ανθρωπογενείς, δημιουργούν ένα ιστό μοναδικής οικολογικής και αισθητικής αξίας. Τα πολυάριθμα είδη χλωρίδας και πανίδας, ιδιαίτερα δε της ορνιθοπανίδας, οι παραδοσιακές ασχολίες των κατοίκων σε συνδυασμό με το πανέμορφο τοπίο τους, μπορούν να αποτελέσουν μοχλό οικοτουριστικής ανάπτυξης για αρκετές περιοχές.

Ειδικού οικοτουριστικού ενδιαφέροντος είναι επίσης οι προστατευόμενες φυσικές περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται για τη μοναδικότητα της γλωρίδας, της πανίδας και των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών τους. Η χώρα μας διαθέτει ένα σχετικά μεγάλο αριθμό τέτοιων περιοχών: Εθνικούς Δρυμούς, Εθνικά Πάρκα, Θαλάσσια Πάρκα, Αισθητικά Δάση, Μνημεία της Φύσης. Αυτό το δίκτυο των προστατευόμενων φυσικών περιοχών, με τη μοναδικότητα των φυσικών χαρακτηριστικών, παρέχει θαυμάσιες ευκαιρίες για οικοτουρίστες και μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς της οικοτουριστικής ανάπτυξης, φθάνει να το καταλάβει αυτό κάποια στιγμή η πολιτεία. Είναι προφανές ότι η Ελλάδα με την πλούσια φυσική και πολιτιστική της κληρονομιά έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει την εξειδικευμένη μορφή τουρισμού που ονομάζεται οικοτουρισμός.

Ο οικοτουρισμός είναι ο τουρισμός στη φύση ο οποίος, αντίθετα με τον μαζικό τουρισμό, δεν υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής όπου εφαρμόζεται, ενώ ταυτοχρόνως προωθεί την προστασία του φυσικού, αλλά και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση της συνοχής του κοινωνικού ιστού. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, ο οικοτουρισμός επιδιώκει να συμβάλει ενεργά στην προστασία της φύσης. Η ανάπτυξη του με άλλα λόγια υπαγορεύεται από την ανάγκη προστασίας της φύσης και την ανάγκη μιας υγιούς κοινωνίας και οικονομίας.

2.3 Γιατί η Ελλάδα πρέπει να στραφεί στον οικοτουρισμό

Η Ελλάδα από πολύ παλιά υπήρξε τόπος περιηγητών εξαιτίας του μεγάλου πολιτιστικού, ιστορικού και φυσικού πλούτου της. Η τουριστική ανάπτυξη της χώρας ξεκίνησε τη δεκαετία του '50, για να εξελιχθεί σε μια από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων, τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και τοπικό, αφού πολλές περιοχές της έχουν ως κύρια πηγή εσόδων τον τουρισμό.

Η χώρα, παρόλη την τεράστια τουριστική κίνηση και το μεγάλο οικονομικό όφελος από αυτή, δεν έχει πετύχει την επιθυμητή άνοδο του επιπέδου των προσφερόμενων υπηρεσιών και γενικά το επίπεδο των υποδομών δεν είναι το άριστο. Πολλές από τις ξενοδοχειακές μονάδες που κατασκευάστηκαν τις δεκαετίες του '60 και '70 δεν έχουν εκσυγχρονιστεί.

Τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται μια κόπωση των τουριστών από την κλασική μορφή τουρισμού. Κατ' αρχήν ο επισκέπτης γίνεται πιο απαιτητικός ως προς το επίπεδο των υπηρεσιών. Ενδέχεται, λοιπόν, οι περιοχές προσκολλημένες στο τουριστικό μοντέλο «Θάλασσα – Ήλιος – Αμμουδιά», χωρίς υψηλά επίπεδα υποδομών και παρεχόμενων υπηρεσιών να παρουσιάσουν πτώση της ζήτησης. Οι απαιτήσεις όμως των τουριστών για νέες μορφές αναψυχής με περισσότερες και πιο

αυθεντικές εμπειρίες, μακριά από εμπορευματοποιημένες περιοχές, με ένα πιο εκλεπτυσμένο τρόπο, συνεπικουρούν για την αυξανόμενη ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα παρουσιάζεται μετάβαση από το μοντέλο παθητικού τουρισμού σε ένα πιο ενεργητικό.

Οι σχέσεις του τουρισμού με την Ελληνική οικονομία είναι πολύ σημαντική παράμετρος. Ο τουρισμός λειτουργεί σε πολλές περιοχές της Ελλάδας ως η κύρια πηγή εισοδήματος και ενίσχυσης της οικονομίας μέσα από το δίκτυο αλληλεπιδράσεων με άλλους οικονομικούς κλάδους (π.χ. κλάδος κατασκευών, μεταφορών). Σημαντική αλληλεξάρτηση υπάρχει μεταξύ πολιτιστικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του τόπου προορισμού των επισκεπτών. Περιοχές με έντονα πολιτιστικά στοιχεία αποτελούν πόλους τουριστικής ανάπτυξης. Παράλληλα, οι επισκέπτες φέρουν μαζί τους τη δική τους κουλτούρα και ιδεολογία, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τα τοπικά πολιτισμικά στοιχεία.

Ο τουρισμός έχει και τις επιπτώσεις του στο φυσικό περιβάλλον που παρουσιάζονται μετά από κάποιο χρονικό διάστημα. Επιφέρει αλλαγές και υποβάθμιση σε χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα, εξαντλεί τους φυσικούς πόρους κλπ. Οι παράκτιες περιοχές, αποτελούν βασικούς τουριστικούς προορισμούς και κύριο μοχλό τουριστικής ανάπτυξης σε

πολλές μεσογειακές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Σε αυτές τις περιοχές υπάρχουν πολλές αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών παραμέτρων, όπου μια αλλαγή σε κάποιο σημείο είναι ικανή να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις και να διαταράξει την ισορροπία του συστήματος.

Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στις νησιωτικές περιοχές χαρακτηρίζονται από μεγάλη ένταση λόγω του μικρού τους μεγέθους. Η απομόνωσή τους από τον ηπειρωτικό χώρο, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία οικοσυστημάτων με ιδιαιτερότητες, μεγάλη ποικιλότητα και ενδημισμούς. Έτσι, το φυσικό περιβάλλον των νησιών παρουσιάζει αυξημένη ευαισθησία στις διαταραχές. Στα νησιά, τα προβλήματα σχεδιασμού και διαχείρισης των πόρων είναι πιο έντονα απ' ό τι στη χέρσο. Το μικρό μέγεθος και η απομόνωση αποτελούν περιοριστικό παράγοντα στη διαδικασία ανάπτυξης. Έτσι, σε πολλά νησιά τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται έντονα προβλήματα λειψυδρίας, έλλειψης χώρου διάθεσης στερεών αποβλήτων κλπ.

Η απόρριψη υγρών αποβλήτων των παράκτιων κοινοτήτων και τουριστικών επιχειρήσεων στη θάλασσα (πολλές φορές χωρίς την προηγούμενη επεξεργασία τους από συστήματα καθαρισμού) επηρεάζει

την ποιότητα του θαλασσινού νερού, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του υδάτινου περιβάλλοντος. Ο μεγάλος όγκος αστικών υγρών αποβλήτων στη θάλασσα μπορεί να προκαλέσει προβλήματα ευτροφισμού, να επηρεάσει τις βιοκοινότητες (π.χ. υποβάθμιση των λιβαδιών ποσειδωνίας) κλπ.

Οι αμμοθίνες είναι πολύ ευαίσθητα οικοσυστήματα και εύκολα μπορούν να αποσταθεροποιηθούν (Pearce & Kirk, 1986). Οι αμμοθίνες αποθηκεύουν άμμο την οποία «δίνουν» σε συνθήκες κακοκαιρίας στη θάλασσα, ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα διάβρωσης και εισόδου της θάλασσας στα χερσαία οικοσυστήματα. Οι αμμοθίνες έχουν υψηλή οικολογική αξία, γιατί χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένο τύπο αζωνικής βλάστησης, την αμμόφιλη, ενώ αποτελούν βιότοπο για πολλά είδη ορνιθοπανίδας και μικροπανίδας.

Η υπερσυγκέντρωση και ο συνωστισμός των τουριστών πολλές φορές ξεπερνά τα όρια ανοχής των υποδομών και προκαλούνται προβλήματα ηχορύπανσης, συγκέντρωσης μεγάλου όγκου στερεών αποβλήτων κλπ. Ειδικότερα, το πρόβλημα των απορριμμάτων είναι εντονότερο στην αμμουδιά, όπου είναι ο χώρος αναψυχής των τουριστών.

Οι ορεινές περιοχές είναι απομονωμένες και ο τουρισμός αποτελεί μέσο οικονομικής ανάπτυξης και εξόδου από την απομόνωση. Οι δραστηριότητες σε αυτές τις περιοχές μπορεί να είναι εποχιακές (χειμερινός τουρισμός), καθόλη τη διάρκεια του έτους ή ακόμα με τη μορφή εκδρομών και επισκέψεων (τουρισμός του σαββατοκύριακου).

Μια από τις κυριότερες επιπτώσεις του τουρισμού στα χερσαία οικοσυστήματα προέρχεται από το πάτημα των φυτών και τη συμπίεση του εδάφους εξαιτίας της πεζοπορίας, την οδήγηση τροχοφόρων έξω από το δρόμο κλπ. Προκαλούνται βλάβες στα υπέργεια και υπόγεια τμήματα των φυτών, ενώ το έδαφος συμπιέζεται με αποτέλεσμα τη μείωση της υδατοϊκανότητας, του μεγέθους των πόρων κλπ. Πολλοί επισκέπτες κόβουν άνθη και κλαδιά, γεγονός που εγκυμονεί κινδύνους για πολλές βιοκοινότητες. Το πρόβλημα εντείνεται περισσότερο εάν πρόκειται για σπάνια και ενδημικά φυτά. Η πρακτική αυτή οφείλεται σε έλλειψη συνείδησης και ενημέρωσης πάνω σε θέματα λειτουργίας των οικοσυστημάτων και προστασίας του περιβάλλοντος.

Η διάνοιξη δρόμων και μονοπατιών έχει ως αποτέλεσμα την απομόνωση και τον κατακερματισμό της πανίδας (ιδιαίτερα της μικροπανίδας), ενώ ευαίσθητες οικολογικά περιοχές γίνονται προσιτές στους επισκέπτες, καταστρέφοντας ήσυχα τοπία αναψυχής και σπάνιους βιότοπους. Η

επίσκεψη μέσα σε αυτές τις περιοχές ενοχλεί και επηρεάζει την άγρια πανίδα. Έτσι, για παράδειγμα, η προσέγγιση σε τόπους όπου φωλιάζουν πουλιά μπορεί να προξενήσει προβλήματα την περίοδο της αναπαραγωγής και επώασης και να απειλήσει ολόκληρους πληθυσμούς.

Οι αλυκές αποδεικνύονται σημαντικοί πόλοι έλξης τουριστών και στον ευρύτερο χώρο τους αναπτύσσονται διάφορες δραστηριότητες. Οι περιοχές αυτές, όμως, αποτελούν σημαντικούς βιότοπους για πολλά είδη φυτών, πτηνών και άλλων ειδών της πανίδας. Έτσι, αν οι δραστηριότητες αυτές διεξάγονται ακανόνιστα υπάρχει κίνδυνος αποσταθεροποίησης του οικοσυστήματος. Σημαντικά είναι επίσης τα προβλήματα από τα απορρίμματα και τη διάθεση υγρών αποβλήτων από διάφορες τουριστικές εγκαταστάσεις.

Στο ανθρωπογενές (δομημένο) περιβάλλον παρουσιάζεται ταυτόχρονη δράση πολλών παραγόντων (πολιτισμός, οικονομία, κοινωνικοί θεσμοί, νομικό καθεστώς κλπ.). Η τουριστική ανάπτυξη επηρεάζει κάθε ένα από αυτούς τους παράγοντες ξεχωριστά, αλλά και το σύνολο του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Εκεί όμως που ο τουρισμός έχει κατηγορηθεί σφοδρά, είναι στην ανέγερση μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων που συνοδεύονται με χρήση υλικών και αρχιτεκτονικών τεχνοτροπιών ξένων προς την παραδοσιακή φυσιογνωμία. Ιδιαίτερα, η

αυθαίρετη δόμηση και ανέγερση καταλυμάτων αποτελεί ένα από τα βασικότερα προβλήματα στην Ελλάδα.

Στα ιστορικά μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους, εξαιτίας του όγκου των επισκεπτών που δέχονται, εμφανίζονται προβλήματα ηχορύπανσης, συνωστισμού και ρύπανσης από απορρίμματα. Επίσης, παρουσιάζονται πολλές φορές φθορές και καταστροφές στα μνημεία από τους τουρίστες.

Έχει παρατηρηθεί ότι σε περιοχές (ειδικότερα αγροτικές) που αναπτύχθηκε τουρισμός, τα αγροτικά επαγγέλματα εγκαταλείπονται – ή μετατρέπονται σε δευτερες ασχολίες- και μεγάλο μέρος του πληθυσμού απασχολείται σε καθαρά τουριστικά επαγγέλματα ή γενικότερα στον τομέα των υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα στις μεταφορές.

Η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να υποβαθμίσει τόσο το φυσικό, όσο και το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον ενός τουριστικού προορισμού. Έχει αποδειχθεί ότι η αλλοίωση των φυσικών πόρων, που αποτέλεσαν σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο το βασικό πόλο έλξης τουριστών, οδήγησε σε μείωση των επισκεπτών ή σε αλλαγή του τύπου επισκεπτών σε περισσότερο ανεπιθύμητες μορφές.

2.4 Τουριστική ανάπτυξη, νέες αντιλήψεις και οικοτουρισμός

Η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής παρουσιάζει διάφορα στάδια, σχετιζόμενα με την ποιότητα του περιβάλλοντος. Στα πρώτα στάδια η υψηλή οικολογική και αισθητική ποιότητα μιας περιοχής προσελκύει πολλούς επισκέπτες και η περιοχή αναπτύσσεται. Ακολουθούν φάσεις εντατικοποίησης της τουριστικής ανάπτυξης που εξαντλούν και αλλοιώνουν σταδιακά τους φυσικούς πόρους, για να καταλήξει η περιοχή στην κόπωση και την παρακμή, με χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης, πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα και μικρό οικονομικό όφελος. Εάν ένας τουριστικός προορισμός φτάσει στην φάση της παρακμής, τότε έχει κλείσει τον κύκλο του ως τουριστικό προϊόν και φυσικά έχει υποβαθμιστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό το φυσικό του περιβάλλον.

Η αλληλεξάρτηση της ποιότητας περιβάλλοντος και τουρισμού έχει αρχίσει να συνειδητοποιείται από όσους συμμετέχουν στην τουριστική διαδικασία. Οι ίδιοι οι τουρίστες επιδιώκουν διακοπές σε ένα περιβάλλον που δεν είναι υποβαθμισμένο, ενώ ενδιαφέρονται για την πολιτιστική αυθεντικότητα του τόπου προορισμού. Από την άλλη, οι παράγοντες της τοπικής κοινότητας επιδιώκουν την ανάδειξη και διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής τους, με τη στήριξη των επαγγελματιών του χώρου, οι οποίοι με τη σειρά τους προωθούν τα φυσικά χαρακτηριστικά για την προσέλκυση πελατών.

Η αλλαγή της στάσης των τουριστών, των κατοίκων του τόπου προορισμού και των επαγγελματιών αντανακλά τη γενικότερη στροφή προς την προστασία του περιβάλλοντος και την στάση ως προς την έννοια της ανάπτυξης, η οποία σήμερα έχει ξεφύγει από την κλασσική «οικονομίστικη» αντίληψη.

Έχει παρατηρηθεί μία κόπωση των τουριστών από τον κλασσικό τύπο τουρισμού με παράλληλη στροφή προς την αυθεντική επαφή με το φυσικό περιβάλλον και τους κατοίκους του τόπου προορισμού. Παράλληλα οι τοπικοί παράγοντες και οι επαγγελματίες του τουρισμού, συνειδητοποιούν αυτή τη νέα πραγματικότητα και προωθούν νέους τύπους αναψυχής, στηριγμένες στην ανάδειξη και τη διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος μιας περιοχής.

Σε γενικές γραμμές ο οικοτουρισμός βασίζεται στο φυσικό περιβάλλον, είναι οικονομικά αποτελεσματικός, προωθεί την περιβαλλοντική εκπαίδευση και διαχειρίζεται το φυσικό περιβάλλον με βιώσιμο τρόπο. Ο οικοτουρισμός συμβάλλει στην ολοκληρωμένη περιβαλλοντική διαχείριση μιας περιοχής παρεμβαίνοντας και διαμορφώνοντας τις τάσεις και τα χαρακτηριστικά των τοπικών φορέων, των επιχειρηματιών και των επισκεπτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ

ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

3.1 Υπάρχουσα κατάσταση οικοτουρισμού στην Ελλάδα

Η Ελλάδα θεωρείται μια προικισμένη χώρα ως τουριστικός προορισμός σε σύγκριση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Η πλειοψηφία βέβαια πιστεύει ότι αυτό αφορά τις κλιματικές συνθήκες και την εκτεταμένη ακτογραμμή. Λίγοι δυστυχώς γνωρίζουν τη πλούσια βιοποικιλότητα της.

Η Ελλάδα όμως διαθέτει ένα πραγματικό θησαυρό. Θησαυρό δυστυχώς πολύ καλά κρυμμένο αφού και οι πολίτες της τον αγνοούν. Σύμφωνα με την αναφορά του Eurobarometer, το 47% των Ελλήνων δεν γνωρίζει την έννοια της βιοποικιλότητας, ποσοστό αρκετά μεγαλύτερο από το μέσο όρο της ΕΕ (34 %).

Κι όμως, η Ελλάδα αποτελεί μια τις πλουσιότερες σε βιολογική ποικιλότητα χώρες στην Ευρώπη, αλλά και παγκοσμίως. Έχει 1043 είδη σπονδυλωτής πανίδας, 47 από τα οποία τα συναντούμε μόνο στην Ελλάδα και 613 προστατευόμενα. Είναι εντυπωσιακό ότι η Ελλάδα, με

την μικρή της έκταση, φιλοξενεί περίπου το 2 % της παγκόσμιας σπονδυλωτής πανίδας και περίπου το 60% της Ευρωπαϊκής. Η βιοποικιλότητα αυτή καθορίζεται και συναντάται σε ένα πλούσιο και με έντονες αντιθέσεις μωσαϊκό οικοτόπων, από τις νησίδες του Αιγαίου μέχρι τους υγροτόπους της Μακεδονίας και τους ορεινούς όγκους της Ηπείρου.

Δεδομένης της ανθρώπινης ανάγκης για επαφή με τη φύση, η πλούσια βιοποικιλότητα μπορεί να προσφέρει τεράστια επιλογή περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων, όπως περιήγηση, ορνιθοπαρατήρηση (birdwatching), διάσχιση φαραγγιών κλπ. Ο βασικός τρόπος προσέγγισης ενός επισκέπτη με τη βιοποικιλότητα είναι οι προστατευόμενες περιοχές. Ο χαρακτηρισμός μιας περιοχής ως προστατευόμενης είναι το ουσιαστικό εργαλείο διατήρησης της βιοποικιλότητας της, ενώ αποτελεί και εργαλείο προσέλκυσης τουριστών, καθώς μπορεί να δημιουργήσει και τις προϋποθέσεις μιας ήπιας και ολοκληρωμένης ανάπτυξης της.

Ορισμένα παραδείγματα από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αντιπροσωπευτικά για το πώς η προστασία της βιοποικιλότητας μπορεί να συνδεθεί άμεσα με τον οικοτουρισμό και την οικονομική ανάπτυξη: Πετυχημένο και διάσημο παράδειγμα αποτελεί η περιοχή του Πάρκου Abruzzo στην Ιταλία. Η περιοχή είναι προστατευόμενη και αποτελείται

από μια έκταση η οποία περιλαμβάνει 21 χωριά με 20.000 κατοίκους. Οι επισκέπτες του Πάρκου ξεπερνούν τα 2.000.000 ετησίως και το τοπικό εισόδημα ξεπερνά τα 150.000.000 ευρώ.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, σύμφωνα με έρευνα της Βρετανικής Ορνιθολογικής/RSPB, κάθε επισκέπτης ουσιαστικά στηρίζει οικονομικά απομακρυσμένες και υποβαθμισμένες περιοχές δαπανώντας κατά μέσο όρο περίπου 11,2 € ενώ η μέγιστη δαπάνη κυμαίνεται από 70 έως 186 € άτομο. Η ίδια έρευνα έδειξε ότι οι επισκέπτες σε μια προστατευόμενη περιοχή προέρχονται από όλες τις ηλικίες. Ο κύριος λόγος της εξόρμησης τους είναι η παρατήρηση πουλιών (50%), η επίσκεψη στο Κέντρο Ενημέρωσης (25%) και η περιήγηση στην περιοχή (16%). Το πιο βασικό όμως είναι ότι τα $\frac{3}{4}$ των επισκεπτών επισκέπτονται συχνά την ίδια προστατευόμενη περιοχή.

Η πραγματικότητα στην Ελλάδα είναι αρκετά διαφορετική: Η σύνδεση της πλούσιας βιοποικιλότητας της χώρας με τον τουρισμό σήμερα είναι αμελητέα. Αυτό κατέδειξε και σχετική έρευνα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού με βάση την οποία στη συνείδηση των επισκεπτών μιας σειράς τυπικών χωρών προέλευσης τουριστών στην Ελλάδα, η χώρα δεν είναι καταχωρημένη ως σημαντικός οικοτουριστικός προορισμός.

Τα παραδείγματα οικοτουρισμού στην Ελλάδα αν και χαρακτηριστικά και πετυχημένα, είναι λίγα και τυχαία και βασισμένα κυρίως σε προσπάθειες και αγώνες μη-κερδοσκοπικών οργανισμών ή προοδευτικών επιχειρηματιών. Πρέσπες, Δαδιά, Κερκίνη, Έβρος, Λέσβος μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές περιοχές που είδαν τον τουρισμό είτε να επωφελείται, είτε να αναπτύσσεται αποκλειστικά, εξαιτίας της πλούσιας βιοποικιλότητας. Είναι αξιοσημείωτο ότι ιδανική εποχή επίσκεψης για αυτές τις περιοχές είναι το φθινόπωρο και η άνοιξη, περίοδοι που επιμηκύνουν ουσιαστικά την υφιστάμενη τυπική τουριστική περίοδο (χειμερινή ή θερινή).

Τα προβλήματα στην Ελλάδα για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού είναι κατά κύριο λόγο τα γνωστά: Η έλλειψη σχεδιασμού και οργάνωσης, η άγνοια του αντικειμένου από τη κεντρική διοίκηση, οι αντιφατικές πολιτικές, οι αντικρουόμενες δραστηριότητες, η έλλειψη ενημέρωσης και υποστήριξης σε τοπικό επίπεδο.

Προκειμένου να ξεκινήσει ορθά η υποστήριξη μιας τέτοιας προσπάθειας στην Ελλάδα, είναι σημαντικό να τεθούν πολιτικά τα σωστά κριτήρια. Θα πρέπει να είναι εξαρχής κατανοητό ότι μια προσπάθεια ανάπτυξης του οικοτουρισμού προϋποθέτει την υποστήριξη και τη σύνδεση με τις

δράσεις διατήρησης της βιοποικιλότητας και όχι απλά την εκμετάλλευση της παρουσία της, γιατί σε αυτή τη περίπτωση τα αποτελέσματα θα είναι φτωχά και βραχύβια. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να οριστεί καταρχήν τι είναι ο οικοτουρισμός και ποια είναι τα όρια του.

Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού οι βασικές αρχές του «οικοτουρισμού» ορίζονται ως:

- ενεργή συμβολή στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς,
- συμπερίληψη των τοπικών και γηγενών κοινοτήτων στον προγραμματισμό,
- συμβολή στην ανάπτυξη και λειτουργία στην ευημερία των παραπάνω κοινοτήτων,
- ερμηνεία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του προορισμού στον επισκέπτη,
- παραχώρηση καλύτερων υπηρεσιών στους ανεξάρτητους ταξιδιώτες, καθώς επίσης και στους οργανωμένους (για ομάδες μικρού μεγέθους).

Επομένως, ο οικοτουρισμός για να είναι βιώσιμος και αποτελεσματικός, οφείλει να περιλαμβάνει τη διατήρηση του φυσικού και πολιτισμικού

περιβάλλοντος και να προωθεί τόσο τη διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής, όσο και την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας.

Βασικές πολιτικές θα πρέπει να είναι ο καθορισμός της φέρουσας ικανότητας της κάθε περιοχής, οι δυνατότητες παροχής δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με τις σχετικές υποδομές, η προώθηση μιας ενιαίας εικόνας και προϊόντος και η «πιστοποίηση» με βάση την αειφορία της δράσης.

3.2 Συμβολή ορθής οικοτουριστικής ανάπτυξης

Σε γενικές γραμμές ο οικοτουρισμός βασίζεται στο φυσικό περιβάλλον, είναι οικονομικά αποτελεσματικός, προωθεί την περιβαλλοντική εκπαίδευση και διαχειρίζεται το φυσικό περιβάλλον με βιώσιμο τρόπο. Ο οικοτουρισμός συμβάλλει στην ολοκληρωμένη περιβαλλοντική διαχείριση μιας περιοχής παρεμβαίνοντας και διαμορφώνοντας τις τάσεις και τα χαρακτηριστικά των τοπικών φορέων, των επιχειρηματιών και των επισκεπτών. Έτσι λοιπόν, η ορθή οικοτουριστική ανάπτυξη:

- προετοιμάζει τους επισκέπτες, πριν την αναχώρησή τους, ώστε να ελαχιστοποιήσουν ή ακόμα και να αποφύγουν την πρόκληση αρνητικών επιπτώσεων σε ευαίσθητες περιοχές,

μέσω της ενημέρωσής τους σχετικά με τη στάση τους απέναντι στη γλωρίδα και πανίδα του τόπου προορισμού,

- ελαχιστοποιεί τις επιπτώσεις από την παρουσία επισκεπτών,
- επεμβαίνει διορθωτικά, εάν υπάρξει πρόβλημα,
- οι επισκέψεις των τουριστών πραγματοποιούνται σε μικρές ομάδες για να αποφευχθούν προβλήματα υπερσυγκέντρωσης,
- ενημερώνει, πληροφορεί και εκπαιδεύει τους επιχειρηματίες και το προσωπικό (τους επαγγελματίες του κλάδου δηλαδή) σχετικά με τις απαραίτητες ενέργειες, που πρέπει να ληφθούν με σκοπό τη διατήρηση υψηλής οικολογικής ποιότητας,
- πολλές φορές αποτελεί μέρος προγραμμάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης,
- οι εγκαταστάσεις είναι από υλικά φιλικά προς το περιβάλλον και η αρχιτεκτονική τους σύμφωνη με την τοπική τεχνοτροπία,
- αποτελεί πηγή χρηματοδότησης προγραμμάτων προστασίας της φύσης,
- πολλές φορές οι επισκέπτες συμμετέχουν στην προστασία του περιβάλλοντος.

Είναι δυνατό με την κατάλληλη διαχείριση το οικοτουριστικό προϊόν να διατηρήσει μια σταθερή πορεία με παγιωμένα χαρακτηριστικά, που θα διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική βιωσιμότητα.

Η θέση ότι ο οικοτουρισμός είναι δραστηριότητα φιλική προς το περιβάλλον, βασίζεται στο γεγονός ότι οι οικοτουρίστες επισκέπτονται μια περιοχή σε μικρές ομάδες, οργανωμένα και επιπλέον είναι άτομα ευαισθητοποιημένα ως προς το περιβάλλον. Από την άλλη όμως, έστω και αυτή η πολύ μικρή πίεση που ασκείται στο φυσικό περιβάλλον ενδέχεται να έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις. Ο οικοτουρισμός εάν σχεδιαστεί με πολύ προσεκτικό τρόπο και υπάρξει έντονος παρεμβατισμός με κατάλληλη γνώση από τους τοπικούς φορείς διαχείρισης, μπορεί να συμβάλλει στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

3.3 Επίτευξη οικοτουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα

Προκειμένου να επιτευχθεί η οικοτουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα είναι απαραίτητες συγκεκριμένες δράσεις και πολιτικές σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα:

- *Η αναγνώριση από πλευράς Πολιτείας μέσω του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού του οικοτουρισμού ως προνομιακού προϊόντος για την Ελλάδα. Η πλούσια βιοποικιλότητα της χώρας τεκμηριώνει και στηρίζει απολύτως μια τέτοια πολιτική απόφαση. Όσο όμως αυτή η προοπτική δε μπαίνει στο τουριστικό προϊόν της χώρας, δε δημιουργούνται τα κίνητρα ο σχεδιασμός και οι προϋποθέσεις ώστε να αποτελέσει το συγκεκριμένο τουριστικό προϊόν αντικείμενο ανάπτυξης. Παράλληλα, δεν προβάλλεται από τις αντίστοιχες προωθητικές δράσεις της χώρας, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να μην καταχωρείται στη συνείδηση του τουριστικού κοινού ως σχετικός προορισμός.*
- *Ο τουριστικός και ευρύτερος χωροταξικός σχεδιασμός. Το τελευταίο χωροταξικό σχέδιο για το τουρισμό αποτελούσε σοβαρό πλήγμα όχι μόνο για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού αλλά ευρύτερα και για τη φύση και για το τουρισμό στην Ελλάδα, παραπέμποντας σε ένα τουριστικό μοντέλο που δοκιμάστηκε τις δεκαετίες του 70 και 80 κα απέτυχε ως μη βιώσιμο. Αν και η προώθησή του συγκεκριμένου χωροταξικού σχεδίου έχει παγώσει, δεν έχει αποσυρθεί και δεν έχει διαφανεί ακόμη τι θα το αντικαταστήσει και τι κατευθύνσεις θα δοθούν. Μέσα από ένα σωστό χωροταξικό για το τουρισμό, ο καθορισμός περιοχών προτεραιότητας, οι όροι δόμησης καθώς και μια σειρά άλλων*

βασικών παραμέτρων μπορούν να δώσουν ταυτότητα σε συγκεκριμένες περιοχές ως περιοχές ανάπτυξης οικότουρισμού. Με αυτό τον τρόπο, όχι μόνο θα επιτρέψουν, αλλά και θα κατευθύνουν τις σχετικές επενδύσεις στην απρόσκοπτη ανάπτυξη τους. Απαραίτητη βέβαια είναι η σύμπνοια με όλα τα αντίστοιχα χωροταξικά σχέδια ώστε να επιτευχθεί εναρμόνιση και ορθή χωροθέτηση όλων των δραστηριοτήτων μεταξύ τους. Είναι καιρός πια να εκλείψει το φαινόμενο της αδειοδότησης βιομηχανικών ή άλλων οχλουσών εγκαταστάσεων δίπλα σε οικότουριστικές μονάδες, ή της κατασκευής χιονοδρομικών κέντρων μέσα σε πυρήνες προστατευόμενων περιοχών. Αυτές οι συνήθεις πρακτικές αποδεδειγμένα έχουν καταστρέψει επενδυτές και επιχειρήσεις οικότουριστικού χαρακτήρα, ενώ αντίστοιχα δημιουργούν ανασφάλεια σε δυνητικούς επενδυτές να προχωρήσουν σε οικότουριστικές επενδύσεις.

- *Η στήριξη των Προστατευόμενων Περιοχών.* Η ανάπτυξη του οικότουρισμού σε περιοχές που αντιμετωπίζουν προβλήματα διατήρησης της βιοποικιλότητας είναι αδύνατη. Η Ελλάδα έχει ένα κακό μητρώο στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο σχετικά με τις υποχρεώσεις της απέναντι στη προστασία των περιοχών Natura. Για μια χώρα με τη βιοποικιλότητα και τις προοπτικές της Ελλάδας, το Δίκτυο Natura θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με

ιδιαίτερη βαρύτητα καθώς αποτελεί ουσιαστικά ένα μοναδικό και ανεκτίμητο κεφάλαιο της χώρας. Από τουριστικής άποψης, η βαρύτητα και οι δυνατότητές του είναι αντίστοιχες του δικτύου των αρχαιολογικών χώρων. Η στήριξη του Δικτύου Natura και η χρήση δεικτών ποιότητας θα πρέπει να αποτελεί μια σύμπραξη του ΥΠΕΚΑ και του ΥΠΠΟΤ δεδομένου ότι ευνοημένες θα είναι και οι προστατευόμενες περιοχές και ο τουρισμός της χώρας. Ο ρόλος των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ) σε αυτή τη περίπτωση είναι κομβικός για τις περιοχές στις οποίες δραστηριοποιούνται. Οι ΦΔΠΠ των περιοχών αυτών μπορούν και πρέπει να αποτελέσουν τους «θεματοφύλακες» της σωστής προστασίας της περιοχής και της διαφύλαξης του χαρακτήρα ανάπτυξης, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν εργαλεία διαβούλευσης και επαφής της τοπικής κοινωνίας με το περιβαλλοντικό χαρακτήρα της περιοχής. Παράλληλα παίζουν και άλλον ένα σημαντικό ρόλο, την παρακολούθηση της καλής κατάστασης διατήρησης μέσα από συγκεκριμένους δείκτες βιοποικιλότητας. Αυτοί οι δείκτες αποτελούν και τη καλύτερη διαφήμιση για τη περιοχή, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν και την πιστοποίηση της περιοχής. Ζητούμενο που θα πρέπει να καθοριστεί άμεσα παραμένει το μοντέλο που θα επιλέξει η Πολιτεία για τη διαχείριση των

υπόλοιπων Προστατευόμενων Περιοχών που δεν καλύπτονται από ΦΔΠΠ δεδομένου ότι αποτελούν και την πλειοψηφία.

- *Η ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών που πληρούν τα κριτήρια για μια τέτοια ανάπτυξη και η παροχή κινήτρων και προδιαγραφών για την ανάπτυξή τους. Υπάρχουν πολλές περιοχές στην Ελλάδα που καλύπτουν αυτή τη στιγμή όλες τις προδιαγραφές για να στραφούν σε ένα τέτοιο μοντέλο ανάπτυξης. Μετά το σωστό χωροταξικό σχεδιασμό, ακολουθεί η ενημέρωση των κατοίκων για την προοπτική αυτή καθώς και ο εφοδιασμός τους με τα απαραίτητα εργαλεία για την ανάπτυξη σχετικών επενδύσεων. Τα εργαλεία μπορεί να είναι θεσμικού (ίδρυση-στήριξη ΦΔΠΠ, εκπόνηση ΣΧΟΟΑΠ, κλπ) ή οικονομικού χαρακτήρα (αξιοποίηση ΕΣΠΑ, Αναπτυξιακού Νόμου φοροαπαλλαγές σχετικών επενδύσεων κλπ) . Η τοπική αυτοδιοίκηση, με τους ΦΔΠΠ όπου υφίστανται, είναι δυνατό να αναλάβουν το σημαντικό ρόλο της ενημέρωσης και προώθησης, ενώ παράλληλα μια σειρά εργαλείων αποτελούν ευθύνη υλοποίησης της τοπικής αυτοδιοίκησης.*
- *Η προώθηση της Ελλάδας ως οικότουριστικού προορισμού. Η Ελλάδα ετησίως κάνει μια μεγάλη προσπάθεια για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος με την εκπόνηση σχεδίων marketing και σχετικές διαφημιστικές εκστρατείες. Η ανάδειξη του πλούτου της ελληνικής βιοποικιλότητας και τοποθέτηση του*

οικοτουριστικού προϊόντος μέσα στο μείγμα των προϊόντων του ελληνικού τουρισμού αποτελεί ένα μοναδικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την Ελλάδα. Σημαντικό εργαλείο επίσης προς αυτή τη κατεύθυνση αποτελεί και η έκδοση ενός καλού οικοτουριστικού οδηγού για την Ελλάδα. Είναι αποδεδειγμένο ότι η έκδοση οδηγών πουλιών σε κάθε χώρα οδηγεί σε αύξηση των παρατηρητών πουλιών. Αυτό συνέβη και στην Ελλάδα με την έκδοση του Οδηγού Πουλιών από την Ορνιθολογική. Στο ίδιο πλαίσιο, η ύπαρξη ενός ευρύτερου οικοτουριστικού οδηγού για είδη, οικοτόπους, προστατευόμενες περιοχές και υποδομές θα αποτελούσε ένα σημαντικό εργαλείο για κάθε δυνητικό επισκέπτη. Ιδιαίτερα δε η σύνδεσή του δικτύου Προστατευόμενων Περιοχών με το Δίκτυο αρχαιολογικών χώρων, θα αποτελούσε μοναδικό παγκόσμιο προνόμιο δεδομένης και της ιδιαίτερης και ισχυρής σχέσης με τη Φύση στην Αρχαία και νεότερη πολιτιστική κληρονομιά.

Συνοψίζοντας, η Ελλάδα είναι μια χώρα που το βασικό και ίσως μοναδικό της συγκριτικό πλεονέκτημα είναι η πλούσια βιοποικιλότητα. Μέσα σε μια πληθώρα οικονομικών δυνατοτήτων που αυτή προσφέρει, ξεχωρίζει ο οικοτουρισμός. Η ορθή ανάπτυξη του οικοτουρισμού προϋποθέτει τη προστασία και ανάδειξη της βιοποικιλότητας. Τα

εργαλεία είναι απλά και έχουν δοκιμαστεί πετυχημένα από πολλούς άλλους με φτωχότερη μάλιστα βιοποικιλότητα. Το μόνο που χρειάζεται είναι σαφής πολιτική επιλογή, σωστός συντονισμός και στοχευμένα εργαλεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Οικοτουρισμός στο Πήλιο

Το όρος Πήλιο βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της κεντρικής Ελλάδας. Είναι το ανατολικότερο όρος της Θεσσαλίας και καταλήγει σε μια αγκιστροειδή χερσόνησο που σχεδόν κλείνει τον Παγασητικό κόλπο. Οι δυτικές πλαγιές του Πηλίου βλέπουν το Θεσσαλικό κάμπο και οι ανατολικές το Αιγαίο Πέλαγος και τον Παγασητικό κόλπο.

Η περιοχή του Πηλίου συγκεντρώνει σπάνια είδη πανίδας και χλωρίδας και απειλούμενους τύπους οικοτόπων, που προστατεύονται από τις Οδηγίες 92/43 και 79/409 της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω της σπουδαιότητάς του, το Πήλιο έχει ενταχτεί στο Δίκτυο NATURA 2000 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με κωδικό GR 1430001.

Από τους τύπους οικοτόπων, ξεχωρίζουν τα υποθαλάσσια λιβάδια ποσειδωνίας (οικότοπος προτεραιότητας), τα δάση οξιάς και καστανιάς (βρίσκονται σε ιδιαίτερα καλή κατάσταση), καθώς και τα θαλάσσια σπήλαια. Από τα φυτά, τρία είδη περιλαμβάνονται στο "Κόκκινο Βιβλίο" των φυτών της Ελλάδας" (*Campanula incurva*, *Lesquereuxia syriaca* και *Soldanella pelia*) ενώ συνολικά 38 είδη και υποείδη είναι ενδημικά, σπάνια, απειλούμενα ή προστατευόμενα. Από τα ζώα, η επιβίωση ορισμένων προστατευόμενων ειδών πουλιών και εντόμων (σφηκιάρης, σταυραετός, λευκονώτης, δρυομυγοχάφτης, ξυλοκερατάς) εξαρτάται από τη διατήρηση των φυλλοβόλων δασών σε καλή κατάσταση.

Το Πήλιο ήταν ήδη σχηματισμένο όταν η Αλπική ορογένεση δημιούργησε την οροσειρά της Πίνδου. Τα πετρώματα που το αποτελούν (γρανίτες, γνεύσιοι, σχιστοψαμμίτες, μάρμαρα, δολομίτες και ασβεστόλιθοι -συχνά μεταμορφωμένοι) συγκρατούν την υγρασία και δημιουργούν πολλές πηγές. Γι' αυτό, το Πήλιο έχει άφθονα νερά και σκεπάζεται από πλούσια βλάστηση.

Στην ανώτερη ζώνη του βουνού επικρατούν τα δάση οξιάς, ενώ στις βορειότερες κορυφές παρατηρούμε δάση οξιάς με σποραδική εμφάνιση μακεδονικού έλατου. Αμέσως κάτω από τα δάση της οξιάς υπάρχει μια

ζώνη που χαρακτηρίζεται από την καστανιά. Αν και η καστανιά φυτρώνει ψηλά στα βουνά, στο Πήλιο τα δάση καστανιάς ξεκινούν σχεδόν από τη θάλασσα. Πίσω από το μοναδικό αυτό φαινόμενο κρύβονται οι βορειοανατολικοί άνεμοι που φέρνουν το Χειμώνα βροχές και χιόνια από το Αιγαίο και κάνουν πιο υγρό το κλίμα στις ανατολικές πλαγιές του βουνού όπου βρίσκονται και τα περισσότερα χωριά του Πηλίου.

4.1.1 Οικότοποι στο Πήλιο

Στην περιοχή του Πηλίου έχουν καταγραφεί 14 τύποι οικοτόπων, που περιλαμβάνονται στην Οδηγία 92/43 της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

1. Δάση πλατάνου της Ανατολής (*Platanion orientalis*). Φυτρώνουν σε όλες τις ρεματιές.
2. Δάση οξιάς με *Quercus frainetto*. Φύονται κατά τόπους στη μέση ορεινή ζώνη του Πηλίου.
3. Δάση καστανιάς. Στο Πήλιο διασώζονται ώριμα δάση καστανιάς, από τα λίγα στην Ελλάδα που δεν υλοτομήθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες.
4. Δάση οξιάς της φυτοκοινωνίας *Luzulo - Fagetum*. Σπάνιος τύπος δάσους οξιάς όπου φυτρώνει το αγρωστώδες *Luzula sylvatica*, φυτό που αποφεύγει τα ασβεστολιθικά εδάφη.

5. Δάση με *Quercus ilex*. Στις χαμηλές πλαγιές φυτρώνουν πυκνά δάση από σκληρόφυλλα είδη μεσογειακών δέντρων (αριά, πουρνάρι, αγριελιά, κ.ά.).
6. Διαπλάσεις αρκεύθων. Μόνο στα ψηλότερα γυμνά μέρη του βουνού.
7. Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Τύπος οικοτόπου που σήμερα απειλείται από τα ανεξέλεγκτο μπάζωμα και τη ρύπανση.
8. Ελληνικά δάση οξιάς με *Abies borisii - regis*. Στις βορειότερες κορυφές του Πηλίου, υπάρχουν δάση οξιάς με σποραδική εμφάνιση μακεδονικού έλατου.
9. Θαλάσσια σπήλαια, εξ ολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια. Μοναδικά καταφύγια, στις βραχώδεις ανατολικές ακτές του Πηλίου.
10. Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά είδη *Limonium spp*). Βραχώδεις ακτές με διάφορα είδη του γένους *Limonium* να φυτρώνουν στις σχισμές των βράχων στην ανατολική πλευρά του Πηλίου.
11. Μονοετής βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και αμπώτιδας. Μικρές εκτάσεις σε ομαλές ακτές, δίπλα σε μικρούς υγροτόπους ή εκβολές ποταμών.

12. Αμμοσύρσεις που καλύπτονται διαρκώς από ρηχό θαλασσινό νερό μικρού βάθους. Σπάνιες στο Πήλιο, αλλά πολύτιμες για παρυδάτια πουλιά που βρίσκουν εδώ τροφή.
13. Υφαλοι. Κοντά στις βραχώδεις ακτές, μοναδικά καταφύγια για τη θαλάσσια ζωή.
14. Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με λιβάδια ποσειδωνίας. Η ποσειδωνία δεν είναι φίκος αλλά ένα ανώτερο φυτό που έχει προσαρμοστεί στη θάλασσα. Σχηματίζει "φυκιάδες") στο βυθό, κοντά στις ακτές. Τα λιβάδια της ποσειδωνίας είναι ευαίσθητα στη ρύπανση και προστατεύονται κατά προτεραιότητα.

4.1.2 Τα μονοπάτια του Πηλίου

Μέσα στην πυκνή βλάστηση του Πηλίου ξεδιπλώνονται τα παλιά λιθόστρωτα, τα γνωστά "καλντερίμια", που μαζί με τα μονοπάτια αποτελούσαν το "παλιό οδικό δίκτυο του Πηλίου", μέσω του οποίου πραγματοποιούνταν με ζώα οι μετακινήσεις και η διακίνηση των αγαθών του τόπου.

Τα καλντερίμια κατασκευάστηκαν από ντόπιους λαϊκούς χτίστες και ονομαστούς Ηπειρώτες, τεχνίτες της πέτρας. Πανέμορφα τοξωτά γεφύρια και μεγάλες δημόσιες βρύσες -κρήνες- εξαιρετικής

αρχιτεκτονικής σύλληψης στολίζουν τις διαδρομές αυτές. Στα μετέπειτα χρόνια, η διάνοιξη του οδικού δικτύου, καθώς και η εγκατάλειψη των μονοπατιών στην πυκνή και άγρια βλάστηση είχαν σαν αποτέλεσμα να καταστραφούν πολλά από αυτά.

Τα τελευταία χρόνια οι τοπικοί φορείς με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση και με υποστήριξη από τον ΕΟΤ, πραγματοποίησαν την ανακατασκευή, συντήρηση, ανάδειξη, σήμανση και χαρτογράφηση 29 πανέμορφων διαδρομών λιθόστρωτων και μονοπατιών του Πηλίου, συνολικού μήκους 190 χιλιομέτρων.

Η πορεία διαρκεί δύο ώρες και τριάντα λεπτά (χωρίς την επιστροφή). Ακολουθεί καλοφτιαγμένο λιθόστρωτο μονοπάτι μέσα σε πλούσιο δάσος πλατύφυλλων δέντρων. Προσφέρει θέα προς τη θάλασσα και καταλήγει σε μια από τις πιο φημισμένες παραλίες της Μαγνησίας. Μη χάνετε χρόνο. (www.magnesia-tourism.gr)

4.2 Δάσος Δαδιάς – Οικοτουριστικό κέντρο Δαδιάς

Στο μέσον του νομού Έβρου, στην καρδιά μιας μεγάλης δασοσκέπαστης έκτασης βρίσκεται το Δάσος Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου. Το Δάσος αποτελεί Προστατευόμενη Περιοχή από το 1980 και περιλαμβάνει δύο ζώνες αυστηρής προστασίας, έκτασης 72.900 στρεμμάτων και μία

περιφερειακή ζώνη έκτασης 357.100 στρεμμάτων. Πρόκειται για ένα από τα τελευταία καταφύγια των αρπακτικών πουλιών σε όλη την Ευρώπη. Συγκεκριμένα, 36 από τα 38 είδη ημερόβιων αρπακτικών της Ευρώπης απαντώνται στην περιοχή. Από αυτά τα 20 φωλιάζουν μέσα στο δάσος και τα υπόλοιπα είναι μεταναστευτικά.

Ιδιαίτερα όσον αφορά στο μαυρογύπα (*Aegyptus monachus*), η προστατευόμενη περιοχή του Δάσους Δαδιάς έχει εξαιρετική σημασία αφού εδώ βρίσκεται η μία από τις δύο τελευταίες Ευρωπαϊκές αποικίες αυτού του σπάνιου αρπακτικού. Αποτέλεσμα της επιτυχούς διαχείρισης του δάσους είναι το γεγονός ότι από το 1980 ο πληθυσμός του μαυρογύπα έχει αυξηθεί στα 100 άτομα. Άλλα σημαντικά από απόψεως σπανιότητας πουλιά είναι ο κραυγαετός (*Aquila pomarina*) και ο μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*). Εξάλλου το Δάσος περικλείει ένα πραγματικό μωσαϊκό βιοτόπων: φιλοξενεί 219 είδη πουλιών, 40 είδη ερπετών και αμφιβίων και 48 είδη θηλαστικών ενώ 8 από τα είδη της περιοχής είναι παγκοσμίως χαρακτηρισμένα ως κινδυνεύοντα (*endangered species*). Την πιο καλή λύση για ενημέρωση και παραμονή κοντά στο Δάσος της Δαδιάς αποτελεί το Οικοτουριστικό Κέντρο Βιοτόπου Δαδιάς, μια Δημοτική Επιχείρηση που δημιουργήθηκε για αυτόν ακριβώς τον σκοπό με την συνεργασία του Ελληνικού Κράτους και ΜΚΟ την οποία επιτυχώς διαχειρίζεται σήμερα ο Δήμος Σουφλίου.

Το Οικοτουριστικό Κέντρο βρίσκεται 1 χιλιόμετρο από την πλατεία του χωριού και 15 χιλιόμετρα από την πόλη του Σουφλίου. Ο Ξενώνας διαθέτει 60 κλίνες σε 20 δωμάτια, όλα με μπάνιο, θέρμανση και τηλέφωνο. Λειτουργεί επίσης Αναψυκτήριο / Εστιατόριο χωρητικότητας 100 ατόμων, πωλητήριο με έντυπο υλικό και αναμνηστικά δώρα και το Κέντρο Ενημέρωσης, στο οποίο οι επισκέπτες μπορούν να πληροφορηθούν γενικά για την περιοχή, αλλά και για άλλα ενδιαφέροντα μέρη σε όλο το Νομό.

Μετά την ενημέρωση οι επισκέπτες μπορούν να επισκεφθούν το δάσος και το Παρατηρητήριο αρπακτικών πουλιών. Ο πιο ξεκούραστος τρόπος είναι η Μετάβαση στο παρατηρητήριο με Mini-Bus χωρητικότητας 14 ατόμων. Στην τιμή περιλαμβάνεται η συνοδεία ενός ξεναγού, κιάλια, τηλεσκόπια και βιβλία-οδηγοί πουλιών. Η διάρκεια της επίσκεψης είναι περίπου 1 ώρα.

Αλλά και για αυτούς που αγαπούν την πεζοπορία υπάρχουν δύο μονοπάτια για το Παρατηρητήριο μέσα από το δάσος με συνολική διάρκεια 2-3 ώρες πεζοπορίας και παρατήρησης. Επίσης, δύο μονοπάτια οδηγούν στην κορυφή Γκίμπρενα (520 μ.) στη οποία σώζονται ερείπια Βυζαντινού κάστρου και ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να δει την

καταπληκτική θέα προς το Βιότοπο καθώς και τα πετάγματα των αρπακτικών πουλιών από πολύ κοντά. Η Διάρκεια της πεζοπορίας και της παρατήρησης στη Γκίμπρενα είναι περίπου 4 ώρες. (www.ecoclub.gr)

4.3 Οικοτουρισμός Βίτσι - Εταιρεία Οικοτουρισμού Βιτσίου

Η Εταιρεία Οικοτουρισμού Βιτσίου δημιουργήθηκε τον Αύγουστο του 2001 με σκοπό να διαμορφώσει και να καθιερώσει ένα υγιές περιβάλλον οικοτουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή του Βιτσίου. Όταν αναφερόμαστε στη περιοχή αυτή μιλούμε για το νότιο και νοτιοανατολικό τμήμα του Νομού Φλώρινας, δηλαδή την περιοχή από τη λίμνη Βεγορίτιδα μέχρι και τις βόρειες πλαγιές του όρους Βέρνον (Βίτσι).

Η εταιρία είναι μη κερδοσκοπική και τα έσοδα για τη λειτουργία και την υλοποίηση των δραστηριοτήτων της προέρχονται από εισφορές των μελών της και την αξιοποίηση κοινοτικών και εθνικών προγραμμάτων.

Η δημιουργία και λειτουργία της εταιρίας αποσκοπεί στο συντονισμό όλων αυτών που ασχολούνται με τον οικοτουρισμό, έτσι ώστε να υπάρξει καλύτερη:

- οργάνωση των υπηρεσιών προς τον επισκέπτη,
- συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών του τουρισμού και των τοπικών φορέων,

- προβολή των μελών, των τοπικών προϊόντων και γενικότερα της περιοχής και
- αξιοποίηση των δυνατοτήτων του τόπου ως οικοτουριστικού προορισμού.

Το σύνολο των παραπάνω συμβάλει στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και της εξυπηρέτησης των επισκεπτών. Μέσα από τις δραστηριότητες της εταιρίας έχουν επιτευχθεί στόχοι που αφορούν στην προβολή της περιοχής και των μελών, την ανάπτυξη δραστηριοτήτων γνωριμίας του επισκέπτη με την τοπική κουλτούρα και γαστρονομία και την οργάνωση της παροχής πληροφόρησης προς τον επισκέπτη. Το σημαντικότερο όμως επίτευγμα της λειτουργίας της εταιρίας είναι η σφυρηλάτηση σχέσεων συνεργασίας μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων και φορέων, για τη βελτίωση του συνολικού τουριστικού προϊόντος της περιοχής.

Η Εταιρία Οικοτουρισμού Βιτσίου δραστηριοποιούμενη ως ένα δίκτυο φορέων και επιχειρήσεων προάγει τη μεταξύ τους συνεργασία στη βάση του κοινού στόχου που είναι η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού της περιοχής. Έτσι η συνεργασία μεταξύ συμπληρωματικών επιχειρήσεων είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό σημείο αναφοράς για την εταιρία. Οι επιχειρήσεις και φορείς που είναι μέλη της εταιρίας και

δραστηριοποιούνται στους κλάδους διαμονής, εστίασης, οινοποιίας, παραγωγής τοπικών προϊόντων, δραστηριοτήτων υπαίθρου και λειτουργίας επισκέψιμων χώρων, συνεργάζονται μεταξύ τους προκειμένου να καλύψουν το σύνολο των αναγκών των επισκεπτών με τη μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα και ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών. Για παράδειγμα οι επιχειρήσεις εστίασης μπορούν να προβάλλουν τα τοπικά κρασιά ή οι επιχειρήσεις διαμονής μπορούν να δίνουν πληροφορίες για τους χώρους εστίασης που συμμετέχουν στο δίκτυο της ΕΟΒ και για τα επισκέψιμα οινοποιεία ή τις δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού και του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ. Με τον τρόπο αυτό βελτιώνεται η λειτουργία του δικτύου και οι επισκέπτες γνωρίζουν το σύνολο των δυνατοτήτων της περιοχής.

Αλλά και η συνεργασία μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον επισκέπτη, ο οποίος επιθυμεί να γνωρίσει διάφορους χώρους εστίασης που σερβίρουν διαφορετικά πιάτα δίνοντας τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με το γαστριμαργικό πλούτο της περιοχής, ή να επισκεφθεί περισσότερα από ένα οινοποιεία και να γνωρίσει τον αμπελουργικό και οινικό πλούτο των κρασιών Αμυνταίου. Ακόμα και η συνεργασία μεταξύ των χώρων διαμονής είναι απαραίτητη και ωφελεί τους επισκέπτες όταν για παράδειγμα, αναζητούν κατάλυμα σε έναν χώρο διαμονής που την στιγμή εκείνη έχει πληρότητα και ο ιδιοκτήτης

τους συνιστά ένα από τα μέλη του δικτύου προκειμένου να εξυπηρετηθούν.

Εκτός των παραπάνω άμεσων μορφών δικτύωσης, τα μέλη της ΕΟΒ συμμετέχουν ενεργά στα δρώμενα της περιοχής, ενώνοντας και ισχυροποιώντας τις φωνές τους με γνώμονα πάντα το συμφέρον του τόπου. (www.eovitsiou.gr)

4.4 Οικοτουρισμός στην Κρήτη

Ο αριθμός των παραδοσιακών οικοτουριστικών καταλυμάτων στην Κρήτη αυξάνεται συνεχώς. Σε αρκετές περιοχές του νησιού υπάρχουν ξενοδοχεία και μονάδες διαμονής με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσαρμοσμένα στο φυσικό περιβάλλον και στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική της κρητικής υπαίθρου. Η διαμονή σε παραδοσιακούς οικισμούς από πέτρα και ξύλο σίγουρα θα σας ενθουσιάσει και θα δώσει μια άλλη διάσταση στις διακοπές σας.

Και φυσικά θα έχετε τη δυνατότητα να γνωρίσετε από κοντά τη γνήσια κρητική φιλοξενία όπως μόνο οι κάτοικοι στα χωριά της Κρήτης ξέρουν να την παρέχουν. Οι διακοπές σε οικοτουριστικό κατάλυμα στην Κρήτη συνδέονται άρρηκτα με τη φημισμένη Κρητική Διατροφή, όπου ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να δοκιμάσει ή/και να βοηθήσει στην

προετοιμασία της. Οι περισσότερες οικοτουριστικές μονάδες έχουν ιδιόκτητες καλλιέργειες και φάρμες, όπου παράγονται προϊόντα βιολογικά ή απαλλαγμένα από κάθε είδους φάρμακα και χημικά. Έτσι γνήσια κρητικά προϊόντα όπως τυρί και μέλι, λαχανικά, ελαιόλαδο, θυμάρι, φασκόμηλο, παξιμάδια, ρίγανη, κρασί και τσικουδιά από ντόπια σταφύλια και αρωματικά φυτά καθώς και αρκετά άλλα θα αποτελέσουν τα κύρια συστατικά του φαγητού σας, το οποίο συνήθως θα είναι μαγειρεμένο από την ίδια την ιδιοκτήτρια ή κάποια άλλη νοικοκυρά του πλησιέστερου χωριού βασισμένο πάντα σε παραδοσιακές συνταγές.

Επιπρόσθετα σε κάποιους οικισμούς θα σας δοθεί η δυνατότητα να συμμετέχετε ενεργά στην ετοιμασία του φαγητού ή ακόμα και να μάθετε μυστικά της παραδοσιακής κρητικής μαγειρικής, της παραδοσιακής βιολογικής καλλιέργειας κηπευτικών και της παρασκευής γλυκών μέσα από οργανωμένα μαθήματα που παρέχονται.

Η βόλτα με άλογα, ποδηλασία στο βουνό, ο περίπατος στο δάσος ή διάσχιση κάποιου φαραγγιού, η καλλιέργεια της γης και το τάισμα των ζώων, η παρασκευή ψωμιού ή παραδοσιακού γλυκού είναι μερικές μόνο από τις δραστηριότητες που θα έχετε την ευκαιρία αν ασχοληθείτε διαμένοντας σε ένα παραδοσιακό ξενοδοχείο ή οικισμό στην Κρήτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.1 Αγορά και οικοτουρισμός

Ο οικοτουρισμός έχει μία σημαντική λειτουργία, μία μεγαλύτερη δυναμική ευαισθητοποίησης της κοινωνίας απέναντι στα περιβαλλοντικά ζητήματα: εισάγει το περιβάλλον στο σύνολο της πολιτικής, της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης ως ένα παράγοντα αναγνωρίσιμο και σεβαστό που αναγνωρίζεται ως μία οικονομική αξία, όχι εμπορευματική, αλλά θεμελιώδης. Διευκολύνεται έτσι η κατανόηση του γεγονότος ότι η ποιότητα του περιβάλλοντος και της ζωής είναι στη βάση της ανταποδοτικής.

Ο οικοτουρισμός προσφέρει στον επισκέπτη την εικόνα της απελευθέρωσης από την αναγκαστικότητα της κοινωνίας, από τη βιασύνη και το ωράριο, από το άγχος της προσπάθειας και την ένταση, από την

επαναληπτικότητα και τη ζωή της πόλης, δίνοντας έναν άλλο τόνο στην ανθρώπινη εμπειρία. Ο οικοτουρισμός συμβάλλει στην οικολογική αποκατάσταση των ανθρώπων της πόλης. Όταν ο οικοτουρισμός συνδυαστεί και με αγορές προϊόντων εναλλακτικής ή βιολογικής παραγωγής αλλά και προϊόντων που έχουν τη δυναμική της μνήμης του τόπου στις αποσκευές του επισκέπτη, μπορούμε τότε να πούμε ότι ο επισκέπτης συνδέεται πια με τη φύση. Αυτό τον φέρνει πιο κοντά σε μία επόμενη τουριστική επιλογή για τη φύση, γι' αυτό τον προορισμό, ή έναν αντίστοιχο.

Ο οικοτουρισμός ασκείται κυρίων σε περιοχές που βρίσκονται υπό καθεστώς πολύ αυστηρών απαγορεύσεων που δεν επιτρέπουν την συνήθη τουριστική οικονομική δραστηριότητα. Για το λόγο αυτό η προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς σε αυτές τις περιοχές μπορεί να επιτευχθεί μόνο με δημόσιες δαπάνες και σε περιορισμένο βαθμό με αυτοχρηματοδότηση για τον διαχειριστικό φορέα μέσω των αμειβόμενων υπηρεσιών του οικοτουρισμού, αφού οι άλλες οικονομικές δραστηριότητες απαγορεύονται.

Οι διαχειριστικοί φορείς, οι ΟΤΑ και οι αναπτυξιακές εταιρείες, που διαχειρίζονται πεδία ανάπτυξης προστατευόμενων περιοχών και ευρύτερων γύρω από αυτές γεωγραφικών ζωνών, σιγά σιγά μυούνται σε

ένα management και marketing βιώσιμου εναλλακτικού και οικολογικού τουρισμού. Αυτό αποτελεί ένα επιχειρησιακό στρατηγικό πεδία για την αυτοχρηματοδότηση της προστασίας του περιβάλλοντος και για την ανάδειξη των αξιών της φύσης. (Ιωάννης Ζήσης, «Πράσινο επιχειρείν»)

Για αυτή την κατεύθυνση της τουριστικής οικονομίας και για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού το πρώτο βήμα που χρειάζεται είναι ευαισθητοποίηση, κατάρτιση και στρατηγικός σχεδιασμός για αναζήτηση πόρων και ιδεών. Ο βιώσιμος τουρισμός και ο οικοτουρισμός ειδικότερα σίγουρα έχουν μειονεκτήματα από την πλευρά της οικονομικής τους απόδοσης και ανταγωνιστικότητας. Αυτό συμβαίνει επειδή:

1. Η αγορά σε ευρεία κλίμακα δεν έχει εξοικειωθεί με τέτοιους τουριστικούς προορισμούς,
2. Δεν έχουν αναπτυχθεί ολοκληρωμένα συστήματα τουριστικής διαχείρισης τέτοιων προορισμών,
3. Υπάρχει δυσχέρεια ανάδειξης από τους tour operators αυτών των προορισμών στο κοινό,
4. Η αναγνώριση τέτοιων προορισμών ως βιώσιμων οικονομικά είναι δυσχερής ακόμη και από τους ίδιους τους tour operators, δηλαδή από αυτούς που διαμορφώνουν τους τουριστικούς προορισμούς,

5. Ο βιώσιμος τουρισμός είναι τουρισμός υψηλού κόστους διαχείρισης και παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών.

5.2 Η ζήτηση του οικοτουρισμού στην Ελλάδα

Ο προσδιορισμός της ζήτησης για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες για τους εξής λόγους:

- Εάν θεωρήσουμε ότι ο οικοτουρισμός αποτελεί ένα πιθανό εργαλείο για την τόνωση της οικονομίας κάποιων περιοχών, είναι απαραίτητα να προσδιορίσουμε τη ζήτηση για να καταστούν μετρήσιμα τα εφικτά μεγέθη της οικονομική τόνωσης. Η γνώση της ζήτησης μπορεί να συμβάλλει στη διασφάλιση της συνεργασίας και της συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών, που αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.
- Ο προσδιορισμός της ζήτησης για οικοτουριστικές δραστηριότητες, συμβάλλει στην εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών για την υποστήριξη τους
- Ο προσδιορισμός των επιπέδων ζήτησης, παίζει σημαντικό ρόλο προκειμένου να οριστούν τα ανώτατα επιθυμητά όρια ανάπτυξης, ανάλογα πάντα με την φέρουσα ικανότητα των τόπων υποδοχής,

καθώς και για να καταστεί σαφής εφαρμογής συστημάτων διαχείρισης επισκεπτών και διεξαγωγής μελετών για την φέρουσα τουριστική ικανότητα.

- Η οικοτουριστική ζήτηση, προσδιορίζεται σε επίπεδο ποιοτικό και ποσοτικό, έτσι ώστε μέσω ενεργειών marketing, να προσελκύεται ποιοτικά και αριθμητικά επιθυμητό κοινό.

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης αναφέρει ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να οριστεί ή να μετρηθεί ο τουρισμός με ακρίβεια. Στην περίπτωση μάλιστα του οικοτουρισμού η δυσκολία φαίνεται μεγαλύτερη αφού δεν είναι σαφής και ακριβής ο ορισμός του.

Από το 1974 μέχρι το 1999, το ποσοστό αφίξεων που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα μας κατά την χειμερινή περίοδο, κυμαίνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, φτάνοντας το χαμηλό μέσο όρο 18,8%. Από το 1974, έχουμε το και μεγαλύτερο ποσοστό (25,3%) μέχρι το 1992, το ποσοστό αυτό παρουσιάζει μία τάση μείωσης που δηλώνει την σταδιακή αύξηση της εποχικότητας, με μικρότερη τιμή το 1992 (15,1%).

Από το 1993 η τάση αναστρέφεται και μέχρι το 1999 παρουσιάζει μία μικρή τάση αύξησης του εν λόγω ποσοστού, δηλαδή μία τάση μείωσης

εποχικότητας, που όμως εξακολουθεί να παραμένει σε πολύ ψηλά επίπεδα σε σχέση με τις ανταγωνιστικές χώρες.

Η διάχυση της τουριστικής κίνησης σε όλη τη διάρκεια του έτους στην Ελλάδα, αποτελεί αναπτυξιακό στόχο της ηγεσίας του τουρισμού, αλλά και των εθνικών φορέων εδώ και δεκαετίες. Η πραγματοποίηση αυτού του στόχου όμως έχει συναντήσει αρκετά εμπόδια, τα οποία οφείλονται στις συνθήκες και την δομή της τουριστικής αγοράς όσο και στις συνήθειες που επικρατούν στους τουριστικούς προορισμούς. Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την πορεία του οικοτουρισμού στη χώρα μας είναι οι εξής:

- Η εικόνα της Ελλάδας ως προορισμού θερινών διακοπών.
(ήλιος, θάλασσα)
- Οι χαμηλές τιμές που επικρατούν κατά την χαμηλή περίοδο.
- Η έλλειψη της προσφοράς ενός πλέγματος οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.
- Ο έντονος ανταγωνισμός από γειτονικούς τουριστικούς προορισμούς.
- Η έλλειψη συγκεκριμένων υποδομών για την υποστήριξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.

Η Ελλάδα, έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει πολλούς από τους φυσικούς και ανθρωπογενείς της πόρους για να βελτιώσει την εικόνα της ως προορισμός θερινών διακοπών που την χαρακτηρίζει. (Μαρίνος και Τσαουρδά, 2007). Ο εναλλακτικός τουρισμός και ειδικά ο οικοτουρισμός μπορούν με την ανάλογη ανάπτυξη, να απορροφήσουν ένα μεγάλο μέρος των ετήσιων αφίξεων κατά την χειμερινή περίοδο, αλλά και όλη τη διάρκεια του έτους και έτσι να συμβάλλουν στη διάχυση της τουριστικής κίνησης στο χρόνο.

Στην Ελλάδα ο οικοτουρισμός αφορά κυρίως τον εσωτερικό τουρισμό, που παρουσιάζει αυξητικές τάσεις, αλλά παραμένει μεσαίας κλίμακας. Εκτιμάται ότι η ζήτηση για οικοτουριστικές δραστηριότητες στην Ελλάδα, είναι μικρή σε σχέση με χώρες του εξωτερικού. Ο οικοτουρισμός στην Ελλάδα ταυτίζεται συνήθως με τις χειμερινές ή ανοιξιάτικες διακοπές σε ορεινά κυρίως οικοσυστήματα και η διάρκεια των οικοτουριστικών εκδρομών εκτιμάται ότι κυμαίνεται συνήθως από μία έως οκτώ μέρες, χωρίς να συνδυάζεται η επίσκεψη σε οικολογικά ενδιαφέρουσες περιοχές, απαραίτητα με την παραμονή σε αυτές.

Οι κυριότερες κατηγορίες επισκεπτών για οικοτουρισμό στην Ελλάδα είναι οι εξής:

- Μαθητές σχολείων που συμμετέχουν σε εκδρομές στα πλαίσια πρακτικής άσκησης του μαθήματος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Ενήλικες που συμμετέχουν σε οργανωμένες εκδρομές, μέσω τουριστικών πρακτορείων.
- Μέλη ορειβατικών και φυσιολατρικών συλλόγων.
- Έλληνες που ταξιδεύουν ατομικά.
- Αλλοδαποί και Έλληνες φυσιολάτρες με ειδικά ενδιαφέροντα για τη φύση.

Σύμφωνα με τη Σβόρνου (2003), οι Ειδικοί Τουριστικοί Πράκτορες (ΕΤΠ) για εναλλακτικό τουρισμό, εκτιμούν:

- Η ζήτηση του οικοτουρισμού στην Ελλάδα παρουσιάζει μικρή αυξητική τάση.
- Το κοινό που ενδιαφέρεται για οικοτουρισμό χαρακτηρίζεται ως υψηλοτέρων απαιτήσεων για ποιότητα.
- Το κοινό που ενδιαφέρεται για οικοτουρισμό προέρχεται από υψηλότερα κοινωνικά στρώματα και αποτελείται από κατοίκους των αστικών κέντρων στην πλειοψηφία τους ηλικίας 30-50 ετών, άνω του μέσου μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου.

- Το κοινό που ενδιαφέρεται για οικοτουρισμό είναι μαθητές και εταιρίες που οργανώνουν εκδρομές για τα στελέχη τους.
- Μεγαλύτερη ζήτηση παρουσιάζουν οι τριήμερες ως επταήμερες εκδρομές, όλες τις εποχές του χρόνου, εκτός του καλοκαιριού.
- Οι περισσότεροι ΕΤΠ απευθύνονται κυρίως σε ελληνικό κοινό, ενώ στοχεύουν και σε αλλοδαπούς τουρίστες, αναφέρουν ότι υπάρχει μεγάλο υποψήφιο αγοραστικό κοινό στο εξωτερικό, το οποίο όμως για να προσελκυστεί απαιτείται καλύτερη δικτύωση και ανάπτυξη καναλιών διανομής με αντίστοιχους ΕΤΠ του εξωτερικού (Σβόρωνου Ε., 2003)

5.3 Οικονομικά οφέλη από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Σε χώρες όπως η Ελλάδα που ο γεωγραφικός της πλούτος και η πολιτιστική της κληρονομιά επιτρέπει την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, αυτός μπορεί να αποτελέσει μία σημαντική πρόσθετη πηγή εισοδήματος. Αν θέλαμε να συνοψίσουμε τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από τον οικοτουρισμό θα μπορούσαμε να πούμε ότι συμβάλει :

- Στις συναλλαγματικές εισροές αλλοδαπών και στα έσοδα από δαπάνες ντόπιων επισκεπτών
- Στη διαφοροποίηση και ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας, ειδικά σε απομακρυσμένες/αγροτικές περιοχές,

- Στην αύξηση άμεσης και έμμεσης απασχόλησης
- Στη δημιουργία και αύξηση της ζήτησης για ορισμένα (π.χ. οικολογικά/βιολογικά) και σχετικά κέντρα διατροφής,
- Στην παρακίνηση/στήριξη της ανάπτυξης ντόπιων βιοτεχνικών προϊόντων (π.χ. λαϊκής τέχνης) και καταστήματα διάθεσής τους,
- Στην ενθάρρυνση/προώθηση της ανάπτυξης και βελτίωσης τοπικών δικτύων και υπηρεσιών μεταφορών/επικοινωνιών, αλλά και της διαμόρφωσης και υλοποίησης προγραμμάτων περιβαλλοντικής προστασίας,
- Στην μείωση οικονομικών ανισοτήτων,
- Προσφέρει άμεσα οικονομικά οφέλη για την προστασία του περιβάλλοντος: εισροή κεφαλαίων μέσω διαφόρων μηχανισμών (π.χ. φόροι επιχειρήσεων, τέλη εισόδου σε πάρκα, εθελοντικές συνεισφορές κ.λ.π.) για προστασία/διαχείριση και έρευνα/επιμόρφωση.

Επιπλέον σε μια περίοδο που τα ποσοστά ανεργίας είναι πολύ μεγάλα ο οικοτουρισμός, φαίνεται να προτείνει νέες θέσεις εργασίας, ικανές να κρατήσουν τους ντόπιους στην περιοχή τους και πολλές φορές να προσελκύσουν και το ενδιαφέρον επισκεπτών, προκειμένου να εγκατασταθούν μόνιμα εκεί. Κάποιες δεκάδες θέσεις εργασίας, μπορεί

να είναι ελάχιστες σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά σε τοπικό επίπεδο έχουν τεράστια σημασία. Πολλοί είναι εκείνοι που ως μέλη ΜΚΟ, μετέβησαν σε απομακρυσμένες περιοχές προκειμένου να εργαστούν και τελικά απέκτησαν οικογένειες και εγκαταστάθηκαν πλέον μόνιμα στις περιοχές αυτές. Τα άτομα αυτά ζουν στις τοπικές κοινωνίες και ξοδεύουν τα εισοδήματά τους στο νέο τόπο εγκατάστασής τους. (Κομίλης Π. 2001)

Οι νέες θέσεις εργασίας που προκύπτουν από τον οικοτουρισμό είναι αυτές των ξεναγών, φυλάκων, ερευνητών ή managers, ενώ οι ντόπιοι κάτοικοι, μπορούν να προσληφθούν και ως οδηγοί ταξί, τουριστικοί πράκτορες, και να συμμετέχουν σε τουριστικές επιχειρήσεις. Υπάρχουν βέβαια και οι έμμεσες μορφές εργασίας που προκύπτουν καθώς με την προσέλκυση κόσμου, χρειάζονται ενδεχομένως περισσότερα λαχανικά για τα εστιατόρια, περισσότερες πρώτες ύλες για τη δημιουργία αναμνηστικών ειδών, περισσότερα καύσιμα για τη μεταφορά των επισκεπτών κ.α. Εφόσον ο οικοτουρισμός προσελκύει κόσμο, αυτόματα, αυξάνεται η κυκλοφορία του χρήματος στην τοπική αγορά και αυτό δίνει νέα ώθηση στην οικονομία όχι μόνο της περιοχής αλλά και της χώρας.

5.4 Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Η Ελλάδα διαθέτει αφθονία πόρων για τη δυνητική προσέλκυση τουριστικού ρεύματος προσανατολισμένου σε οικολογικά ενδιαφέροντα.

Ο πλούτος των οικολογικών πόρων, βιοτικών και αβιοτικών, αποτελεί ιδιαίτερο συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας μας για όσους ενδιαφέρονται να επισκεφθούν περιοχές με αξιόλογη βιοποικιλότητα και επιζητούν τη διατήρηση των φυσικών και των ανθρώπινων οικοσυστημάτων. Για την ανάδειξη και την ορθή διαχείριση της αξιοποίησης αυτών των πολύτιμων πόρων είναι απαραίτητη η γόνιμη σύγκριση και ανταλλαγή εμπειριών, καθώς και η αντιπαραβολή των διαφορετικών προσεγγίσεων που αναπτύσσονται διεθνώς στο πεδίο του οικοτουρισμού. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από την προώθηση της ανάπτυξης οικοτουριστικών δραστηριοτήτων είναι κυρίως:

- η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος,
- ο εμπλουτισμός της προσφοράς,
- η ικανοποίηση της ζήτησης ενός διευρυνόμενου τμήματος της τουριστικής αγοράς,
- η παροχή της δυνατότητας επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου,
- η ενεργός προστασία των οικοσυστημάτων μιας περιοχής.

Από την πλευρά της ζήτησης, το τμήμα της αγοράς που ενδιαφέρεται για οικοτουριστικές δραστηριότητες διευρύνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια. Μπορεί να χωριστεί σε τρεις επιμέρους ομάδες:

1. το γενικό κοινό που επιζητεί αναψυχή σε άμεση επαφή με τη φύση,
2. τις ομάδες που ενδιαφέρονται εγκυκλοπαιδικά για τη φύση, το περιβάλλον και τα οικοσυστήματα και επιζητούν τη γνωριμία με συγκεκριμένες περιοχές, και
3. τις ειδικά προσανατολισμένες ομάδες που έχουν επιστημονικά, ερευνητικά, εκπαιδευτικά ή ερασιτεχνικά ενδιαφέροντα για συστηματική παρατήρηση βιοτικών ή αβιοτικών στοιχείων των οικοσυστημάτων.

Οι ομάδες αυτές έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που μπορούν να προσδιοριστούν ανάλογα με την κατηγορία, το είδος των ενδιαφερόντων, τη χώρα προέλευσης, κ.λπ. Στα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά οφείλει να ανταποκριθεί αντίστοιχα μια διαφοροποιημένη και εξειδικευμένη προσφορά, η οποία οφείλει να καλύψει με επάρκεια τις απαιτήσεις των αντίστοιχων κατηγοριών επισκεπτών. Οι αναγκαίες υπηρεσίες αναφέρονται: - στις προσβάσεις και τις μεταφορές - τα καταλύματα - την εστίαση - την αναψυχή - την ενημέρωση - τις ξεναγήσεις - τις λοιπές εξυπηρετήσεις. Ο οικοτουρισμός αποδίδει κυρίως μακροπρόθεσμα, και τα άμεσα οικονομικά οφέλη σε πολλές περιπτώσεις είναι σχετικά περιορισμένα. Για να εφαρμόζεται σωστά ο οικοτουρισμός και να αποδίδει τις μέγιστες ωφέλειες, πρέπει να αποτελεί μέρος ενός συνολικότερου σχεδίου που θα περιλαμβάνει την ελεγχόμενη ανάπτυξη

τουριστικών δραστηριοτήτων και την παρακολούθηση της προστασίας της φύσης, σε συνδυασμό με τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης προγραμμάτων. Οι πολιτικές που θα αναπτυχθούν πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ειδικές απαιτήσεις των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ

ΕΛΛΑΔΑ

6.1 ΕΣΠΑ 2007-2013

Προκήρυξη Προγράμματος "Εναλλακτικός Τουρισμός"

Ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα κίνητρα των τουριστών, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, τηρούν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και συμβάλλουν στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης.

Η συγκεκριμένη Πράξη αποσκοπεί:

- Στη διαφοροποίηση και στον εμπλουτισμό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με την επιχειρηματική αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Στην ανάδειξη και τουριστική αξιοποίηση του φυσικού και πολιτισμικού αποθέματος.
- Στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης.

Στην κατεύθυνση αυτή, μέσω της Πράξης "Εναλλακτικός Τουρισμός", θα ενισχυθούν επενδυτικά σχέδια τα οποία θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας ή περισσότερων ειδικών ή/και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως:

- Οικοτουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός αναψυχής
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Τουρισμός υπαίθρου
- Γαστρονομικός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας και ευεξίας

Περιοχή υλοποίησης

Ολόκληρη η Ελλάδα

Σε ποιους απευθύνεται

Φυσικά ή Νομικά Πρόσωπα (Ανώνυμη Εταιρεία, Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης, Ομόρρυθμη Εταιρεία, Ετερόρρυθμη Εταιρεία, Κοινωνία Αστικού Δικαίου) τα οποία:

- Έχουν, τουλάχιστον έναν Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ.), από αυτούς που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 2 του παρόντος Οδηγού (Εφεξής επιλέξιμος Κ.Α.Δ.)
- Λειτουργούν νόμιμα σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις
- Έχουν έναρξη δραστηριότητας του επιλέξιμου Κ.Α.Δ. πριν από την 01/01/2010

Τα ανωτέρω φυσικά ή νομικά πρόσωπα δύνανται να υποβάλλουν την επενδυτική τους πρόταση, είτε μεμονωμένα, είτε από κοινού, με τη μορφή Συνεργασίας, μαζί με τουλάχιστον μία (1) από τις τουριστικές επιχειρήσεις των Κ.Α.Δ. 55 ή/και 79 του Πίνακα 2 του παρόντος Οδηγού, η οποία συστήνεται με ιδιωτικό συμφωνητικό συνεργασίας μεταξύ των εταίρων και υποβάλλεται υποχρεωτικά πριν από την έκδοση της υπουργικής απόφασης ένταξης του επενδυτικού σχεδίου. Εξαιρούνται και δεν έχουν δικαίωμα υποβολής επενδυτικής πρότασης οι δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί ή / και οι θυγατρικές τους.

Τι χρηματοδοτείται

- Εξοπλισμός
- Κτιριακά - Διαμόρφωση χώρων - Ειδικές και βοηθητικές εγκαταστάσεις
- Προβολή - Προώθηση
- Υπηρεσίες Συμβούλων
- Άλλες δαπάνες

Προϋπολογισμός

€20.000.000. Αναλυτικά:

- 13.645.616 € από το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα»
- 1.618.456 € από το ΠΕΠ Αττικής
- 938.490 € από το ΠΕΠ Μακεδονίας-Θράκης (Κεντρική Μακεδονία)
- 930.498 € από το ΠΕΠ Μακεδονίας-Θράκης (Δυτική Μακεδονία)
- 1.789.031 € από το ΠΕΠ Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου (Στερεά Ελλάδα)
- 1.077.909 € από το ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου (Νότιο Αιγαίο)

6.2 Πρόγραμμα καινοτομίας περιφέρειας Πελοποννήσου

(ΕΤΠΑ 2000-2006)

Δράση: Περιφερειακό κέντρο Οικοτουρισμού

Η δράση αυτή, που υλοποιήθηκε από το Επιμελητήριο Λακωνίας, με κύρια ενέργεια την συγκρότηση και λειτουργία ενός Περιφερειακού Κέντρου Υποστήριξης και Ανάπτυξης του Οικοτουρισμού. Το Κέντρο με την συνεργασία ειδικών συνεργατών και φορέων θα:

- Επεξεργαστεί ένα σχέδιο στρατηγικής marketing για την προώθηση του οικοτουρισμού στην Περιφέρεια Πελοποννήσου
- Παρέχει πληροφόρηση και συμβουλευτικές υπηρεσίες στους επιχειρηματίες του κλάδου και πολίτες
- Λειτουργήσει ένα δικτυακό τόπο (ιστοσελίδα και βάσεις δεδομένων) για την παροχή πληροφοριών σε διεθνές επίπεδο
- Εκδώσει ένα Οδηγό Οικοτουρισμού για την Περιφέρεια
- Στηρίζει την συμμετοχή επιχειρήσεων της περιφέρειας σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις.

Τέλος, στα πλαίσια της δράσης, προέκυψαν 10-15 προτάσεις / σχέδια ανάπτυξης του οικοτουρισμού τα οποία θα προωθηθούν για χρηματοδότηση από το Γ'Κ.Π.Σ. ή άλλα κοινοτικά προγράμματα. Στόχος της δράσης αυτής είναι η καθιέρωση της Περιφέρειας Πελοποννήσου ως

έναν από τους κύριους προορισμούς οικοτουρισμού στην Ελλάδα και στη Νότια Ευρώπη, αφού η Πελοπόννησος διαθέτει αξιολογότερο φυσικό περιβάλλον και πολιτιστικά μνημεία και παράδοση. Επίσης στοχεύει στην προώθηση του οικοτουρισμού, ιδιαίτερα στο εξωτερικό.

Απευθύνεται κυρίως στους επιχειρηματίες της Περιφέρειας που ασχολούνται με τον οικοτουρισμό, σε tour-operators, σε γραφεία τουρισμού και του εξωτερικού, σε πολιτιστικούς φορείς, καθώς και σε πολίτες που ενδιαφέρονται για τον οικοτουρισμό.

Στα πλαίσια της Δράσης αυτής λειτουργεί το Περιφερειακό Κέντρο Υποστήριξης του Οικοτουρισμού, με έδρα το Γύθειο Λακωνίας το οποίο συμβάλλει σημαντικά στην υλοποίηση μίας σειράς ενεργειών όπως αναφέρονται παραπάνω. Το Κέντρο θα λειτουργεί κανονικά και θα παραμείνει ως μία μόνιμη δομή υποστήριξης του οικοτουρισμού.

Η υλοποίηση της δράσης παρακολουθείται από την Ομάδα Εργασίας στην οποία συμμετέχουν ειδικοί εμπειρογνώμονες του κλάδου, μέλη της επιστημονικής επιτροπής και επιχειρηματίες της περιφέρειας. Την επίβλεψη της υλοποίησης του έργου που υλοποιείται μέσα από την δράση αυτή την έχει το Επιμελητήριο Λακωνίας με την συνεργασία ειδικών τεχνοκρατών οι οποίοι υλοποιούν τις ενέργειες της δράσης. Τον συνολικό συντονισμό και την στήριξη της διοίκησης του έργου έχει η

Μονάδα Διαχείρισης του Φορέα Διαχείρισης δηλαδή το Επιμελητήριο Αρκαδίας.

6.3 Δράσεις του ΕΟΤ

Ο ΕΟΤ: Δημιουργεί 10 οικοτουριστικές διαδρομές

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και το αρμόδιο υπουργείο προωθούν την υλοποίηση σειράς έργων για την προβολή και αξιοποίηση του φυσικού κάλλους σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, με κονδύλια από το ΕΣΠΑ.

Προτεραιότητα έχει δοθεί στην ανάπλαση και ανάδειξη μονοπατιών και διαδρομών που θα ενισχύσουν και συναφείς μορφές τουρισμού, σε σειρά περιοχών σε όλη τη χώρα:

1. Ανάδειξη-ανάπλαση μονοπατιών γύρω από το Μικρό Θέατρο της Παλαιάς Επιδαύρου (Περιφέρεια Πελοποννήσου-Νομός Αργολίδας)
2. Οικοτουριστικές διαδρομές Σκοπέλου (Περιφέρεια Θεσσαλίας-Νομός Μαγνησίας)
3. Οικοτουριστικές διαδρομές Δήμου Βυτίνας (Περιφέρεια Πελοποννήσου-Νομός Αρκαδίας)

4. Οικοτουριστικές διαδρομές Ιθάκης (Περιφέρεια Ιονίων Νήσων-Νομός Κεφαλληνίας)
5. Οικοτουριστικές διαδρομές Κεφαλληνίας (Περιφέρεια Ιονίων Νήσων-Νομός Κεφαλληνίας)
6. Ανάδειξη ορειβατικής διαδρομής Αστράκας-όρος Τύμφη-Εγκατάσταση συστημάτων προστασίας και εξοικονόμησης ενέργειας (Περιφέρεια Ηπείρου-Νομός Ιωαννίνων)
7. Ανάδειξη ορειβατικής διαδρομής Ολύμπου-Εγκατάσταση συστημάτων προστασίας και εξοικονόμησης ενέργειας (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας-Νομός Πιερίας)
8. Ανάπλαση παραλίμιου χώρου Δήμου Περάματος Ιωαννίνων (Περιφέρεια Ηπείρου-Νομός Ιωαννίνων)
9. Διαμόρφωση χώρων Κυανής Ακτής του Κάστρου Παντοκράτορα του Δήμου Πρέβεζας (Περιφέρεια Ηπείρου-Νομός Πρεβέζης)
10. Ανάδειξη-ανάπλαση και τουριστική αξιοποίηση περιοχών Δήμου Κύμης Εύβοιας (Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας-Νομός Εύβοιας).

Παράλληλα, προωθούνται δράσεις για την ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων κάθε περιοχής, την εξασφάλιση προστιθέμενης αξίας των τοπικών ποιοτικών προϊόντων, και τη δημιουργία υποδομών για την ανάπτυξη νέων τουριστικών δραστηριοτήτων, μέσω έργων

αγροτουρισμού, στο πλαίσιο του προγράμματος Leader, σε 17 νομούς της χώρας. (www.eot.gr)

6.4 Το δίκτυο Natura 2000

Το δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα από τα πιο φιλόδοξα ευρωπαϊκά προγράμματα για την προστασία της φύσης. Η δημιουργία του είναι αποτέλεσμα πολύχρονων προσπαθειών των κυβερνήσεων των κρατών μελών, των περιβαλλοντικών οργανώσεων και των πολιτών. Στηρίζεται στις κοινοτικές οδηγίες για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ) και για τα πουλιά (79/409/ΕΟΚ). Η οδηγία του 1992 για τους οικοτόπους επιβάλλει σε κάθε χώρα της Ε.Ε. να ξεχωρίσει τις γεωγραφικές εκείνες περιοχές, που η σπουδαιότητα της οικολογικής τους ταυτότητας τις καθιστά τόπους ευρωπαϊκής σημασίας. Επιπλέον, ζητά από τα κράτη-μέλη να καταρτίσουν διαχειριστικά σχέδια για τις συγκεκριμένες περιοχές. Τα σχέδια αυτά πρέπει να συνδυάζουν αρμονικά τη διατήρηση της άγριας πανίδας και χλωρίδας με τις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες και να είναι ενταγμένα σε στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης. Οι τοποθεσίες αυτές σχηματίζουν το δίκτυο Natura 2000, ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής της Ε.Ε. για τη διατήρηση της φύσης.

Η Ελλάδα έχει προτείνει για ένταξη περίπου το 19% της χώρας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει ενιαίος κατάλογος δράσεων που

απαγορεύονται για τις περιοχές ΦΥΣΗ. Όλα εξαρτώνται από τις συγκεκριμένες μελέτες που θα ορίσουν τις ανάγκες της κάθε περιοχής και τις προϋποθέσεις για την προστασία της. Το δίκτυο όμως προωθεί και ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης που εξασφαλίζει τη συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

Το δίκτυο περιλαμβάνει ήδη σχεδόν 15.000 τοποθεσίες, συνολικής έκτασης 420.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων, που αντιστοιχούν περίπου στο 15% του εδάφους της Ε.Ε. Πάντως, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι οι περιοχές του Natura 2000 δεν προορίζονται αποκλειστικά και μόνο για φυσικά πάρκα, στα οποία απαγορεύεται κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα: η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί ότι το δίκτυο δύναται να συνυπάρξει με την οικονομική πρόοδο.

Κατά συνέπεια, δραστηριότητες ο οικότουρισμός μπορούν να πραγματοποιούνται εντός των ορίων του Natura, αλλά στο μέτρο που δεν θίγουν τις ανάγκες διατήρησης της φύσης. Περαιτέρω, το πρόγραμμα δεν έχει σχεδιαστεί με τρόπο που να θέτει σε κίνδυνο θέσεις εργασίας ή το επίπεδο ζωής στις τοπικές κοινωνίες. Εξάλλου, η Ε.Ε. συγχρηματοδοτεί, κυρίως μέσω του προγράμματος LIFE-Φύση, μέτρα για τη συγκρότηση του δικτύου. Ήδη, έχουν διατεθεί πάνω από 415 εκατ. ευρώ για περισσότερα από 300 έργα στο σύνολο της Ευρώπης.

Παράλληλα, οι εθνικές αρχές έχουν διαβιβάσει αξιόλογα στοιχεία για κάθε περιοχή του Natura στις αρμόδιες κοινοτικές υπηρεσίες. Ως αποτέλεσμα, η Ε.Ε. έχει σήμερα στη διάθεσή της πάνω από 9.000 χάρτες και 220 δέσμες ψηφιακών δεδομένων. Με βάση αυτά τα στοιχεία και με τη βοήθεια του Κοινού Κέντρου Ερευνών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Κομισιόν έχει ξεκινήσει τη δημιουργία ενός συστήματος γεωγραφικών πληροφοριών, το οποίο θα παρέχει στους ενδιαφερόμενους διαλογική ενημέρωση, σχετικά με την κάθε περιοχή του δικτύου στην Ευρώπη.

Στο μεταξύ, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) χρηματοδοτεί έργα για την προστασία του περιβάλλοντος με μακροπρόθεσμα δάνεια, που καλύπτουν έως και το 50% του συνολικού κόστους των επενδύσεων (π.χ. για έργα διαχείρισης υδάτων, επεξεργασίας αποβλήτων και ανάπλασης αστικών περιοχών). Η ΕΤΕπ χορηγεί επίσης δάνεια για έργα σε γειτονικές χώρες της Μεσογείου και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Βάσει του LIFE, η Ένωση συγχρηματοδοτεί έργα για την προστασία του περιβάλλοντος σε όλα τα κράτη-μέλη. Σχεδόν ο μισός προϋπολογισμός του προγράμματος για την περίοδο 2000-2004, που ανήλθε σε 640 εκατ. ευρώ, διατίθεται για την προστασία της φύσης, ενώ δικαίωμα συμμετοχής έχουν και οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες. Το LIFE-Natura

έχει ήδη χρηματοδοτήσει εκατοντάδες έργων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν το πρόγραμμα για τους λύκους στην Ελλάδα, το έργο αποκατάστασης της βιοποικιλότητας στη Σουηδία και η αναγέννηση της βρετανικής δρυός.

Παράλληλα με τον περιορισμό του εμπορίου με απειλούμενα είδη, η οδηγία προστασίας των πουλιών και η οδηγία για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, βρίσκονται όπως αναφέρθηκε στο κέντρο του κοινοτικού δικαίου προστασίας της φύσης και των ειδών. Η τελευταία οδηγία είναι εκείνη που προβλέπει την ίδρυση ενός ευρωπαϊκού δικτύου βιοτόπων με την ένδειξη «Natura 2000», στο οποίο εντάσσονται και οι περιοχές που περιλαμβάνονται στην οδηγία προστασίας των πουλιών. Η Natura 2000 στηρίζεται στη διαπίστωση ότι η προστασία των βιοτόπων αποτελεί τη βάση για μια επιτυχή προστασία των ειδών. Οι δύο οδηγίες παρότι διατηρούν τη νομική αυτοτέλειά τους είναι στην ουσία αλληλένδετες, ενώ σε πολλά σημεία επικαλύπτονται με την οδηγία των οικοτόπων να αναθεωρεί την οδηγία για τα άγρια πτηνά σε κάποια σημεία της, αποτελώντας έτσι ένα συνεκτικό σύνολο. Σύμφωνα με την άποψη του γενικού εισαγγελέα στην υπόθεση «Lappel Bank», «ο στενός σύνδεσμος των δύο αυτών οδηγιών προκύπτει σαφώς από το προοίμιο της οδηγίας περί των οικοτόπων, και συγκεκριμένα από την έβδομη και δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη,

καθώς και από τα άρθρα 3 παρ. 1 και 7 της οδηγίας αυτής»
(www.natura2000.eea.europa.eu).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 Συμπεράσματα

Ο οικοτουρισμός για να πετύχει το στόχο του στην Ελλάδα χρειάζεται σχέδιο και στρατηγική, τόσο σε τοπικό όσο και σε ευρύτερο περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Για να προχωρήσει σωστά ο οικοτουρισμός χρειάζονται, όπως σε κάθε περίπτωση που επιχειρείται κάτι νέο, οι κατάλληλοι και εξειδικευμένοι άνθρωποι.

Σε αρκετές περιοχές στην Ελλάδα, κάποιες από τις οποίες αναφέραμε παραπάνω (Δάσος Δαδιάς, Πρέσπες, Απολιθωμένο Δάσος Λέσβου, Πήλιο, Ζαγοροχώρια, Νυμφαίο, Κρήτη) σήμερα ο οικοτουρισμός δημιούργησε ευκαιρίες απασχόλησης σε νέες κατηγορίες εργαζομένων που πριν ήταν άνεργοι και οδήγησε στη δημιουργία οικοτουριστικών συνεταιρισμών.

Από τον οικοτουρισμό αναγεννήθηκε η τοπική κοινωνία και βοηθήθηκαν πολλές επαγγελματικές κατηγορίες. Παραδείγματα επιτυχημένης

οικοτουριστικής ανάπτυξης έχουμε πολλά στο εξωτερικό. Μερικά από τα πιο φωτεινά είναι το Πάρκο του Abruzzo, στα Κεντρικά Απέννινα στην Ιταλία, το Πάρκο των Πυρηναίων στην Ισπανία, την Camargue στη Γαλλία και το Coto Donana στην Ισπανία. Τα προηγούμενα κεφάλαια αναφέρονται ξεκάθαρα και σε επιτυχημένες προσπάθειες στην Ελλάδα.

Η επιτυχία της όλης προσπάθειας προϋποθέτει την ενεργή συμμετοχή των κατοίκων. Είναι απαραίτητο να αισθανθούν ότι η περιοχή τους μπορεί να προσφέρει τη ζητούμενη ποιότητα ζωής και να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν να συμβάλουν με σημαντικό τρόπο στην προστασία της φύσης και της ανάπτυξης του οικοτουρισμού.

7.2 Προτάσεις

Λαμβάνοντας υπόψη ότι:

- ο τουρισμός στην Ελλάδα έχει αναδειχθεί σε μια μεγάλη εθνική βιομηχανία, που συνεισφέρει σημαντικά στην οικονομία, την απασχόληση, την ευημερία, αλλά και την προβολή της χώρας μας,
- ο εμπλουτισμός της τουριστικής προσφοράς και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου επιβάλλεται για οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς λόγους,
- οι πολιτικές και δράσεις της Ε.Ε. επιτάσσουν την ενσωμάτωση των αρχών της αειφορίας, τόσο στη στρατηγική και τις πρακτικές

ανάπτυξης του τουριστικού τομέα όσο και στην προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος ως πολύτιμου τουριστικού πόρου,

- η βελτίωση της ποιότητας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος έχει ζωτική σημασία για την επιτυχία των τουριστικών προορισμών της χώρας και αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης,
- ο οικοτουρισμός αναγνωρίζεται διεθνώς ως βασικό μέσο μεγιστοποίησης των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών ωφελειών και αποφυγής των αρνητικών επιδράσεων και αδυναμιών του παρελθόντος,
- η χώρα μας διαθέτει ένα μοναδικό οικοτουριστικό «προϊόν» που στοιχειοθετεί και το συγκριτικό της πλεονέκτημα, το οποίο όμως παραμένει αναξιοποίητο,

θεωρούμε ότι ο οικοτουρισμός είναι δυνατός, αναγκαίος, έχει προοπτικές και επιβάλλεται η περαιτέρω ανάπτυξή του στη χώρα μας. Η ευόδωση, όμως, μιας τέτοιας προσπάθειας προϋποθέτει τη λήψη μέτρων, τα οποία επιγραμματικά θα μπορούσαν να είναι τα εξής:

- εφαρμογή μιας οικοτουριστικής πολιτικής, με σεβασμό στη φυσική και στην πολιτισμική μας κληρονομιά, η οποία να ενισχύει τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη,
- συμμετοχή στη διαμόρφωση πολιτικής, στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση οικοτουριστικών προτάσεων όλων των εμπλεκομένων φορέων (επιστημονικοί, επιχειρηματικοί, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ΕΟΤ, τοπικοί παράγοντες, κ.λπ.),
- καταγραφή και ταξινόμηση του οικοτουριστικού προϊόντος κατά αντικείμενο, βαθμό ευαισθησίας και φυσική χωρητικότητα,
- ιεράρχηση των οικοτουριστικών προορισμών και περιβαλλοντικός-χωροταξικός σχεδιασμός των δράσεων,
- σύνταξη αυστηρών προδιαγραφών σχετικά με τα έργα υποδομής-ανωδομής και οικοτουριστικής χρήσης,
- παροχή κινήτρων για τη δραστηριοποίηση των τοπικών κοινωνιών,
- συγκρότηση επιτροπής, με εξειδικευμένα στελέχη, παρακολούθησης και ελέγχου της εκτέλεσης των έργων και μετέπειτα της τουριστικής χρήσης των περιοχών,
- ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση των επιχειρηματιών και των τοπικών κοινωνιών σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και γενικότερα οικοτουριστικής συμπεριφοράς,

- ενεργοποίηση στα θέματα του οικοτουρισμού των αρμοδίων περιφερειακών και νομαρχιακών δημοσίων υπηρεσιών, οι οποίες διαθέτουν εξειδικευμένο προσωπικό και πολυετή εμπειρία, και
- ετήσιος απολογισμός της συνολικής πορείας του οικοτουρισμού (έργα, τουρίστες, θετικά ή αρνητικά σημεία), με σκοπό να υπάρχει σαφής εικόνα της εξέλιξης, να προωθούνται ενδεχόμενες βελτιώσεις ή να γίνονται έγκαιρα οι απαραίτητες διορθώσεις.

7.3 Προτάσεις WWF

Προκειμένου να αναπτυχθεί ο οικοτουρισμός στην Ελλάδα θα πρέπει να ακολουθηθούν κάποιοι κανόνες:

- Εφαρμογή νομοθεσίας για προστασία περιβάλλοντος
- Επανενεργοποίηση της Εθνικής Επιτροπής για τον Οικοτουρισμό
- Ξεκαθάρισμα στόχων και σύνταξη στρατηγικής για την ανάπτυξη και διαχείριση του οικοτουρισμού (εθνικό και τοπικό επίπεδο)
- Αξιοποίηση υφιστάμενων μελετών
- Προώθηση τοπικών Agenda 21/Guiding Principles for Tourism
- Θεσμοθέτηση βραβείου ‘άριστης πρακτικής’ στον οικοτουρισμό
- Προώθηση της εκπαίδευσης σε θέματα οικοτουρισμού των επαγγελματιών σε θέματα τουρισμού.

- Υποστήριξη καινοτόμων δράσεων για τη διαφοροποίηση του προϊόντος (όχι μόνο καταλύματα).

7.4 Οικοσυμβουλές

Οι κίνδυνοι που απειλούν το περιβάλλον συνεχώς αυξάνονται. Γι' αυτό πρέπει ο καθένας μας, στο βαθμό που περνάει από το χέρι του, να προστατεύει τη φύση:

- Όταν βρεθείτε σε μια προστατευμένη φυσική περιοχή ακολουθήστε κάποιους απλούς κανόνες. Έτσι θα απολαύσετε την εκδρομή σας και δεν θα αφήσετε πίσω σας προβλήματα.
- Προσπαθήστε να κάνετε όσο το δυνατόν λιγότερο αισθητή την παρουσία σας, όταν βρίσκεστε στο φυσικό περιβάλλον. Αποφύγετε το θόρυβο και τους βανδαλισμούς, μην αφήνεται σκουπίδια πίσω σας.
- Αυτονόητο είναι ότι σε καμιά περίπτωση δεν θα ανάψετε φωτιά στο δάσος. Δεν υπάρχει λόγος να σπάτε τα κλαδιά ή να χαράζετε το όνομά σας στους κορμούς των δένδρων.
- Φτάνοντας σε μια ευαίσθητη περιοχή εγκαταλείψτε το αυτοκίνητο ή τη μηχανή σας. Οι δασικοί δρόμοι και τα μονοπάτια προσφέρονται για περπάτημα, ενώ οι θόρυβοι και οι εξατμίσεις διαταράσσουν την ισορροπία στις ευαίσθητες περιοχές.

- Εάν έχετε την τύχη να συναντήσετε άγρια ζώα, να τα αντιμετωπίσετε με σεβασμό και διακριτικότητα. Μην προσπαθήσετε να τα ακολουθήσετε απλώς παρατηρήστε τα στη σιωπή, έτσι κι αλλιώς είναι μια εμπειρία που θα τη θυμόσατε για πάντα.
- Μην κόβετε λουλούδια. Μην συλλέγετε ορυκτά, φυτά ή ζώα. Μην παίρνετε ενθύμια και αναμνηστικά από τόπους ιστορικής αξίας και περιοχές φυσικού κάλλους.
- Μην ενοχλείτε τα πουλιά στη διάρκεια του φωλιάσματος, με φωνές και απότομες κινήσεις. Μπορεί να τα διώξετε οριστικά.
- Στις προστατευόμενες περιοχές δε θα χρειαστείτε ραδιόφωνο ή κιθάρες. Οι ήχοι τους θα ενοχλήσουν τα ζώα. Αντίθετα σας είναι απαραίτητα ένα ζευγάρι κιάλια και μια φωτογραφική μηχανή.
- Σεβαστείτε την ησυχία και την αξιοπρέπεια των άλλων. Ρωτήστε πριν φωτογραφήσετε ανθρώπους.
- Μην παίρνετε μαζί σας σκυλιά, προκαλούν σοβαρή ενόχληση στα άγρια ζώα.
- Μέσα στις προστατευόμενες περιοχές απαγορεύεται το κυνήγι και το ψάρεμα.
- Σεβαστείτε τις οδηγίες των σχετικών πινακίδων και ακολουθείστε τις υποδείξεις των φυλάκων. Πάντα ακολουθείτε προεπιλεγμένες

διαδρομές. Πληροφορηθείτε για τα προγράμματα προστασίας που υπάρχουν στην περιοχή.

- Πριν ξεκινήσετε ενημερωθείτε για τις ιδιομορφίες και τα προβλήματα του χώρου.
- Όταν θα φτάσετε εκεί, συζητήστε με ανθρώπους που ενδιαφέρονται για την προστασία της περιοχής τους. Μάθετε για τη γεωγραφία, ήθη, έθιμα, τρόπους και παραδόσεις των περιοχών που επισκέπτεστε.

Η ευχάριστη διαμονή σας σε ένα τόπο εξαρτάται κυρίως από το φυσικό περιβάλλον. Γι' αυτό ας το προστατεύσουμε. Ο επισκέπτης που ξεκινάει για να περάσει μερικές μέρες κοντά στη φύση πρέπει να έχει μαζί του μερικά απαραίτητα πράγματα:

- Χρήσιμο είναι ένα σακίδιο, για να βάζουμε μέσα ένα ελαφρό αδιάβροχο, ένα μπουφάν, το παγούρι για το νερό και το κολατσιό μας (στη φύση ανοίγει πάντα η όρεξη).
- Τα παπούτσια μας πρέπει να είναι άνετα για να μη μας δημιουργούν προβλήματα και ανάλογα με την περίπτωση, στο βουνό θα χρησιμοποιούμε χοντρά παπούτσια για τις πορείες, ενώ για τους υγρότοπους, έχουμε ανάγκη από ένα καλό ζευγάρι γαλότσες.

- Τα ρούχα μας πρέπει να έχουν χρώμα πράσινο σκούρο. Στη φύση, όλοι ξέρουμε, ότι το χρώμα που είναι της μόδας είναι το πράσινο, σε αρμονία με τη χλωροφύλλη, τη βασική χρωστική ουσία του φυτικού βασιλείου. Βατράχια, κάμπιες, αλογάκια της Παναγίας, σαύρες όλα ντύνονται με το πράσινο για να είναι δυσδιάκριτα. Έτσι και εμείς πρέπει να είμαστε ένα κομμάτι της φυσικής ομοιοχρωμίας.
- Αν θέλουμε να κάνουμε birdwatching είναι χρήσιμο ένα καλό ζευγάρι κιάλια. Μια καλή επιλογή είναι τα κιάλια 8x30, 10x40 και 10x50. Αν θέλουμε να παρατηρήσουμε τα θηλαστικά στο δάσος έχουμε ανάγκη από ένα ζευγάρι 8x40 (ο πρώτος αριθμός π.χ. 8 σημαίνει τη μεγέθυνση, δηλαδή πόσες φορές έρχεται πιο κοντά στον παρατηρητή το αντικείμενο που παρακολουθεί. Ο δεύτερος π.χ. 30 είναι η διάμετρος του φακού σε mm και δείχνει πόσο φως μπορεί να περάσει μέσα στα κιάλια).
- Όταν βρεθούμε στη φύση, θα μας δοθεί η ευκαιρία να αποθανατίσουμε με τη φωτογραφική μηχανή μας τα μοναδικά τοπία, τα λουλούδια, το πέταγμα ενός πουλιού ή το γρήγορο πέρασμα κάποιου θηλαστικού. Γι' αυτό χρειαζόμαστε μια καλή φωτογραφική μηχανή με νορμάλ φακό ή με τηλεφακούς 50, 180, 200, 300 mm, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ζήσης, Ι. (2003), Πράσινο επιχειρείν, Αθήνα: ΥΠΕΧΩΔΕ.
- Κομίλης Π. (2001), Οικοτουρισμός – Η εναλλακτική προοπτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, Αθήνα: Προπομπός.
- Σβορώνου Ε. (2003), Μέθοδοι διαχείρισης του Οικοτουρισμού και του τουρισμού σε Προστατευόμενες Περιοχές, Αθήνα.
- Σφακιανάκης, Μ. (2000), Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Αθήνα: Έλλην.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Fennel, D.A. (1996), An introduction to ecotourism and Protected Areas, London: Longman.
- Hill, J. and Gale, T. (2009), Ecotourism and Environmental Sustainability.
- Mathieson A. and Wall G. (1982), Tourism: economic, physical and social impacts, London: Longman.
- Page, S. and Dowling, R. (2001), Ecotourism, Oxford.
- Zeppel, H. (2006), Indigenous Ecotourism: Sustainable Development and Management, Ecotourism Book Series.

INTEPNET

- www.ecotour.gr
- www.greenapple.gr
- www.magnesia-tourism.gr
- www.wwf.gr
- www.eot.gr
- www.espa.gr
- www.oikos-nature.gr
- www.traveldailynews.gr. (Δημήτρης Σταθόπουλος, άρθρο «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Σημαντικός αρωγός στην ανάπτυξη», 2006)
- www.natura2000.eea.europa.eu
- www.investingreece.gr